

núm. 6
abril 1998

analeto

D'HISTÒRIA GARRIGUENCA

ANDREU DAMESON i ASPA (1897-1968)
UN GARRIGUENC D'ULTRAMAR

SUMARI

1 Editorial

3 Definició de caricatura

Andreu Dameson

INVESTIGACIÓ

5 Andreu Dameson i Aspa (1897-1968)

Un garriguenc d'ultramar

Sílvia Vilarrasa i Andreu

MISCEL·LÀNIA

22 L'obra d'Andreu Dameson.

Itinerari estilístic

Josep Solé i Sílvia Vilarrasa

25 Un batlle de la Garriga

Andreu Dameson

27 La mula del metge

Andreu Dameson

29 FONTS DOCUMENTALS

I BIBLIOGRAFIA

Sílvia Vilarrasa i Andreu

PORTADA

Andreu Dameson i Aspa

EDITORIAL

El projecte d'elaboració de la biografia d'Andreu Dameson nasqué arran d'una entrevista mantinguda amb Ramon Dameson i Font l'any 1996. El Centre d'Estudis Històrics Garriguenc (CEHG) havia decidit aleshores iniciar una investigació més profunda del personatge, atès l'interès que ens suscità la seva obra i també pel fet que s'observaren algunes llacunes en les seves dades biogràfiques. En aquell moment ens semblaren insuperables, ja que moltes d'elles s'havien produït fora de Catalunya, més concretament a França i a l'Argentina.

Al mateix temps que la investigació prenia forma i s'obtenien els primers resultats, s'hi anaren sumant les col·laboracions de persones alienes al CEHG. La segona fase del procés de recerca documental fou realitzada amb Jordi Portavella Dameson ; també es comptà amb l'assessorament puntual de Lluís Solà i Dachs, Isabel Dameson, el mateix Ramon Dameson, Fivaller Seras (Obra Cultural Catalana, Buenos Aires), i moltes persones més a les quals volem mostrar el nostre agraïment des d'aquestes planes. Hom ha comptat també amb el suport de l'Ajuntament de la Garriga i de l'Escola Municipal d'Art, gràcies a l'assessorament de la qual l'exposició ha pres forma.

L'elaboració d'un estudi biogràfic implica per a l'investigador la immersió en un terreny on, a banda del necessari rigor científic, les dates en si mateixes esdevenen un dels elements bàsics de l'obra. S'ha de tenir també en compte que la biografia té el valor afegit de reproduir en un microcosmos -una vida- el reflex quotidià d'uns fets d'abast més general que poden arribar a condicionar de forma dramàtica la vida d'una persona. La d'Andreu Dameson n'és un exemple clar.

L'objectiu de la present monografia no és altre que el de presentar els resultats de la investigació realitzada i donar a conèixer el personatge entre els seus conciutadans. No pretenem crear escola, sinó donar les mínimes dades perquè cadascú jutgi per si mateix.

El present número d'ANALECTA inclou també una petita mostra tant de l'obra gràfica com dels textos literaris d'Andreu Dameson.

Andreu Dameson i Aspa
Autocaricatura. Buenos Aires, 1927

Definició de caricatura

La caricatura és, sens dubte, un art difícil i un instrument polític i social d'eficàcia indiscutible ens mans hàbils i pulcres.

La caricatura exagera intencionalment i deliberadament les línies físiques i morals de l'individu i de la societat, per a fer ressaltar millor els seus errors, vicis i defectes, així com les seves virtuts i perfeccions. Però l'exageració no ha de ser excessiva, ni grollera, ni maligna, per a ésser conduent i eficaç.

La sal i el pebre que ha de contenir tota caricatura han d'ésser ben midades i ben pesades. Una dosi excessiva embafa i fa mal.

Els historiadors d'una època i d'una societat han de conèixer les caricatures d'aquestes.

La caricatura és una font política i social, i reflecteix, tant o més que altres documents escrits -menys les xifres- les característiques de la vida col·lectiva.

Andreu Dameson
La Gralla, núm. 269, 29 d'octubre de 1926

ANDREU DAMESON i ASPA (1897-1968). UN GARRIGUENC D'ULTRAMAR

Sílvia Vilarrasa i Andreu

"Dameson, en sus caricaturas, nos sorprende con una antigua verdad, y es que nunca se agota el tema cuando está servido por una inteligencia que penetra más allá de las exterioridades y provoca un punto de vista nuevo. Dameson ya no hace sólo una síntesis de formas, ya no se limita tampoco a una caricatura descriptiva e intencionada de rasgos fisionómicos; su obra es, como digo, un más allá, una síntesis abstracta del sueño, del destino, de la obsesión, hasta diré, locura de cada personaje. Se lee claro en ellas el pensamiento interior y el ritmo constante. Son cabezas vistas por dentro. Y, sin embargo -y este es un gran triunfo- conservan a pesar de todo los hilos sutiles que la sunen a la realidad."

Vicente Puig, crític d'art.

Infància i joventut de l'artista (1897-1917)

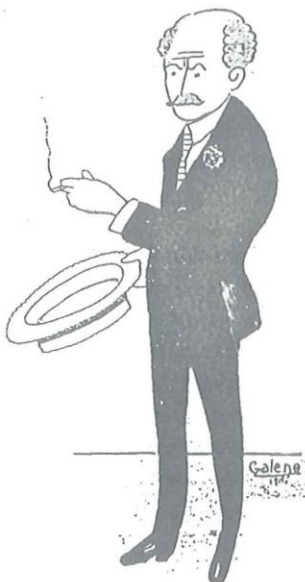
Nascut a la Garriga el 3 de setembre de 1897, la infància d'Andreu Dameson transcorre entre els estudis als "Hermanos" i les primeres aventures en un poble petit i tranquil. Són aquests els anys de la forja d'un caràcter rebel, inquiet i comunicatiu, fins i tot ensarronador en alguns moments que, tret dels canvis naturals, es mantindrà inalterable al llarg dels anys. Apareix també en aquests anys una clara inclinació pel dibuix, en detriment de l'ofici familiar (caldereria, que passà a lampisteria amb la introducció de l'electricitat), que sempre provarà d'eludir. El caràcter del jove Andreu és protagonista d'un reguitzell d'anècdotes que el converteixen en un personatge molt popular a la Garriga. Ramon Dameson, nebot del dibuixant, ens parla d'aquests anys en la vida de "l'Andreuet":

"Des de nano ja va demostrar tenir un caràcter molt inquiet, i unes inclinacions (...) a favor del dibuix. Tenia una facilitat natural, extraordinària, en aquest sentit; és el típic cas que abans d'aprendre a escriure ja sabia fer anar el llapis, o el que convingués. Perquè a l'hora de dibuixar utilitzava els mitjans més insospitats ¹ (...) era tremendament entremaliat. De molt menut ja es va demostrar la seva capacitat com a líder (...) De molt menut ja va començar a tenir la seva pròpia colla i, curiosament, això ho va mantenir al llarg de la seva joventut, i gairebé diria la resta de la seva vida (...) La seva infantesa va estar sempre envoltada d'incidents amb els mestres, amb el veïnat, amb l'església. L'havien excomulgat per fer ximpleries, com posar tint a l'aigua beneïda (...) Tenia un caràcter rebel (...) es va convertir des de nano en un individu tremendament popular dins la localitat. No oblidem que, en aquella època, a la Garriga hi havia moltíssims menys habitants que en l'actualitat i que, als esdeveniments, tot i que fossin petits, se'ls donava una veritable importància."

¹ Aquest últim fet al que apunta Ramon Dameson és una constant en l'obra d'Andreu. Lluny de limitar la seva producció artística al camp de la caricatura -aspecte pel qual arribà a ser més conegut-, cultivà també el retrat, el dibuix humorístic, el cartellisme, etc, amb estils molt divergents. Sobresortí en tots aquests camps, endinsant-se també en la literatura i el periodisme; fins i tot realitzà alguns treballs amb el ferro forjat.

Fèlix Fages
El Xàfec, 12/9/1915

Joan Blancafort
El Xàfec, 12/9/1915

Dos fets destaquen en aquesta època, a banda de les petites malifetes : la natural inclinació pel dibuix, en contraposició al seu rebuig a treballar al negoci familiar.

Valentí Dameson no veia amb bons ulls les inclinacions del seu fill envers el dibuix, i encara menys el seguit d'activitats "extra-escolars" d'aquest. Pretenia, com era comú a l'època, que Andreu aprengués l'ofici familiar, per poder assegurar-se així un futur. Aquest, sempre reticent a treballar a l'obrador, intentava, coneixent el caràcter del seu pare, no contravenir-lo en gran mesura tot i que, tenint en compte els caràcters de pare i fill, havia d'acabar essent font de conflictes. Andreu treballà al negoci els primers anys de joventut. Sembla ser, però, que sempre se les enginyava per escapolar-se de la feina, encobert alguns cops pels germans. I, quan treballava, aprofitava la més mínima ocasió per fer-ne de les seves :

" (...) L'Andreu, l'ofici el seguia a desgrat, i les seves anècdotes en aquest sentit són nombroses. Recordo la d'un pagès de Samalús a qui feia poc li havien fet la instal·lació elèctrica a casa seva. Sembla ser que un endoll tenia problemes. Hi va anar el pagès (...) i ho va explicar a l'obrador (...) i a l'Andreu no se li acut res més que dir <<Bueno, això no és cap problema. Això és que se us ha embossat l'endoll. Digueu-li a la vostra dona que bufi ben fort a dins l'endoll i ja està, això no cal que vinguem a arreglar-li>> (...) això sembla ser que era al matí (...) I cap al migdia, quan estaven dinant, des de la vidriera que donava a la botiga l'Andreu no feia més que estirar el coll (...) perquè ja s'imaginava que tindria repercussions. De cop i volta, el pare [Valentí Dameson Martí] va veure que s'aixecava i, dissimuladament, s'escapava. I és perquè havia arribat el marit d'aquella bona dona, que sembla ser que, intentant desembossar l'endoll, li va fúmer una enrampada l'electricitat que li van quedar uns morros, pobre dona! com una ensaïmada." ²

Daten també d'aquesta època els seus estudis de dibuix a Barcelona, dels quals parlen Benzekry i el *Diccionari dels Catalans d'Amèrica*³, si bé de moment no s'ha pogut confirmar el centre i any/-s de la seva realització. Sí que coneixem, però, l'any de l'estrena del Dameson dibuixant, esdevinguda a la premsa garriguenca a través de les planes de la nostra primera publicació, *El Xàfec* (1914-1916).

El Xàfec fou, a grans trets, una publicació de caire satíric que, durant el seu bienni d'existència, vingué a denunciar l'enrarament del clima social i polític garriguenc, culpant-ne el caciquisme local. Les seves planes es dedicaven a denunciar i comentar diverses irregularitats succeïdes al poble. Entre l'agost de 1915 i el febrer de 1916, vingueren a il·lustrar alguns dels seus articles les caricatures de personatges locals signades per un misteriós "Galeno", que no era altre que el jove Dameson el qual, temerós de les reaccions dels seus conciudadans -o del seu mateix pare- va

Josep Dalmau
El Xàfec, 12/9/1915

² Ramon Dameson Font, op. cit.

³ Benzekry, Albert. *Història Gràfica de la Garriga* ; p.315 *Diccionari dels Catalans d'Amèrica*, vol.II ; pp. 119-120

preferir mantenir-se en l'anonimat. És l'única ocasió en què utilitzà un pseudònim per signar les seves obres.

Foren una quinzena les caricatures que publicà a *El Xàfec*. Sempre fent referència a escenes de la vida local, eren protagonitzades per l'anomenat -per la publicació- "Kàiser de Can Petita" i els seus satèl·lits, el "Sr. Rabassola" i "El Noi de Can Pedrals". Moltes d'elles anaven acompanyades d'un breu acudit, "per a fer més entenedora l'escena". Una lectura de la publicació, així com el coneixement de la Garriga d'aquella època, permeten determinar la identitat real dels personatges, per fer referència als quals es feia servir més d'un nom.

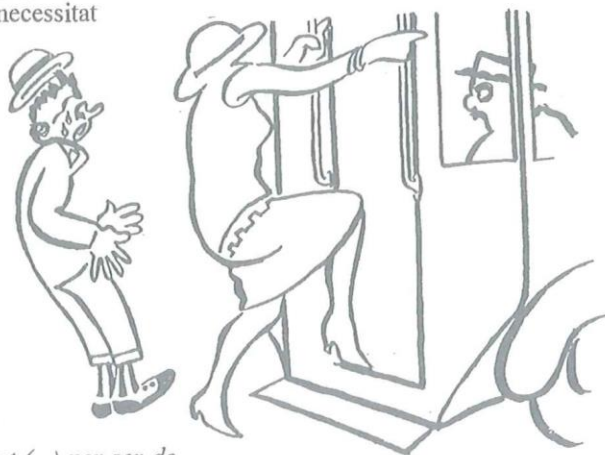

Anys d'obertura. Paris, Buenos Aires i la Garriga (1918-1926)

Tot i que el naixement de l'Andreu dibuixant es produeix pràcticament en la seva infància, és al període 1918-1926 en què aquesta faceta de la seva vida es desplega amb major força. La Garriga, Paris i Buenos Aires són els puntals del definitiu desvetllament de la seva carrera professional. Són anys de viatges, de contacte -per primer cop- amb d'altres artistes i cultures, de col·laboracions en òrgans de premsa més enllà de l'àmbit local. Dameson comença a forjar-se, tot i que fora de les nostres fronteres, un nom com a dibuixant.

L'any 1918, un jove de tan sols 21 anys, d'esperit emprenedor i amb grans inquietuds artístiques, decideix fer les maletes i traslladar-se a París. El motiu del viatge no és altre que el d'anar-hi a estudiar dibuix, per poder perfeccionar la seva tècnica; la decisió sobre el seu futur, doncs, ja està presa. És possible que, igual que en un segon viatge que farà anys més tard, hi anés becat per alguns estuejants de la Garriga, amb els quals mantingué sempre bones relacions. Restava encara per confirmar, però, l'activitat que desplegà durant aquesta primera estada a la capital francesa, així com la seva durada. Tot i que de moment s'ha de considerar com una hipòtesi, és possible que durant aquest temps ja treballés en alguna publicació francesa, atès el seu esperit emprenedor i la necessitat d'un jove dibuixant sense recursos de sanejar la seva economia. El currículum professional de Dameson -en el qual ja hi portem comptabilitzats un total de 28 diaris i revistes- inclou dos diaris francesos, *Le Miroir* i *Le Sourire*, si bé tant Benzekry com el "*Diccionari...*"⁴ ens donen la data de 1923 com la de l'inici de la seva col·laboració en ells.

De París tornarà a la Garriga, impregnat de l'esperit artístic de la ciutat francesa. No deu ser aquesta primera estada molt llarga, perquè el 1920 Andreu és cridat a files, fent el servei militar a Alcalá de Henares fins al 1923. S'ha convertit en un jove ben plantat i presumit, amant de la vida en societat i de les modes de l'època. Destaca per on passa: "*La naturalesa el va dotar d'un físic agraiat (...) per ser de l'època sobresortia de la mitjana. I ja va tenir de jovenet una inclinació a ser*

L'Esquella de la Torratxa
núm. 2365, 1924

⁴ La localització d'ambdós diaris en arxius i/o biblioteques catalans ha estat impossible. L'única referència que es té d'aquesta col·laboració és la donada per Lluís Solà i els esmentats autors.

presumit. Era tremendament extrovertit, un bon parlador. I el fet d'ésser presumit comportava que a tot arreu per on passava es distingia una mica en aquest aspecte, cosa que a l'època era d'una gran importància. Va fer la mili a Madrid; fins i tot he vist algunes fotografies enmig dels seus companys. I, curiosament, destacava pel aquest fet ... perquè així com els altres els veies amb la indumentària pròpia -amb espadenyes, la seva gorreta decantada ...- ell ja el veies ben vestit, amb el mocador al coll, amb americana i pantalons, amb sabates ... o sigui que semblava que (...) fos un punt i a part respecte els altres."⁵

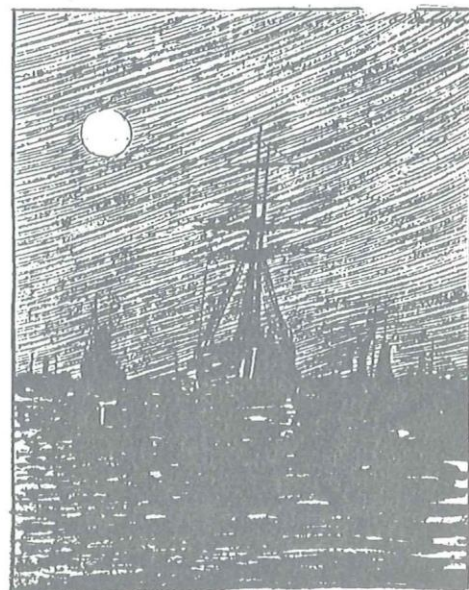
L'Esquella de la Torratxa
nùm. 2417. 1925

Després d'aquest trist esdeveniment, resideix al poble fins a finals de 1925, en què porta a terme el segon viatge a París. A principis dels anys 20 ha començat

Viu la tornada a la Garriga immers en els seus projectes de dibuix. Es relaciona amb gent de la colònia i el Blancafort -als quals sembla que va fer algunes caricatures-, fent-se molt popular entre ells. També en aquesta època el pare d'Andreu intentà fer-lo tornar al negoci familiar, posant-li una botiga de caldereria a Barcelona. Aquest fet, junt amb la seva prometença amb una pubilla, feren que pensés que el fill romandria a la llar familiar. Andreu, però, prossegueix la seva activitat com a dibuixant.

Sorprenent família i amics, planta la seva vida i el negoci de Barcelona i marxa sense dir res a l'Argentina en una data indeterminada de 1923⁶; causant, de ben segur, un gran disgust al seu pare. En la travessa que el portaria a Buenos Aires entaulà relació amb el capità del vaixell, per al qual sembla que va fer algunes feinetes durant el viatge. Aquesta relació li va permetre que, a la seva arribada a la capital argentina, l'esmentat capità li fes en certa manera de padrí, introduint-lo en la societat del país que l'acollia. Primer contacte a partir del qual establiria relacions profitoses de cara a les successives estades que faria al país. És en aquest any del seu primer periple per l'Argentina quan comença a treballar en diverses publicacions de la capital, tals com els diaris La Acció i Diario de Plata.

No va ser, però, una estada molt llarga. A principis de 1924 Andreu es veu obligat a tornar precipitadament a la Garriga, atès l'estat de salut del seu pare; poc temps hi pogué compartir, ja que Valentí Dameson Martí moria el maig del mateix any. Durant la vetlla de la vigília de l'enterrament, pintà un retrat del seu pare que, malauradament i com passa amb part de la seva obra, no s'ha conservat.

L'Esquella de la Torratxa
Almanac de l'any 1925

Ramon Dameson, op.cit

⁶ S'explica l'anècdota que el fet succeí tenint ja la casa i el casament arranjats. Un bon dia, un operari del taller de Barcelona anà a portar les claus d'aquest a Valentí Dameson Martí, tot explicant-li que havia hagut de tancar perquè l'Andreu i els beneficis del negoci se n'havien anat a l'Argentina.

la seva col·laboració en la festa major de la Garriga amb el dibuix de la portada del programa d'actes, i en d'altres esdeveniments culturals del poble. Fins al moment, hem localitzat -a l'Arxiu de Can Saraueta- quatre exemplars del programa de la festa major (1923-1926) on la portada és obra d'Andreu Dameson; també un cinquè, referent a un acte d'homenatge a Apel·les Mestres (1925), amb una caricatura d'aquest a la portada, obra també del dibuixant garriguenc, i molt diferent en estil del dibuix del programa de la festa major. També col·labora, en el mateix estil que en el cas de la Garriga, en el programa editat per la Casa Garrell per a les festes de Granollers, almenys des de 1925.

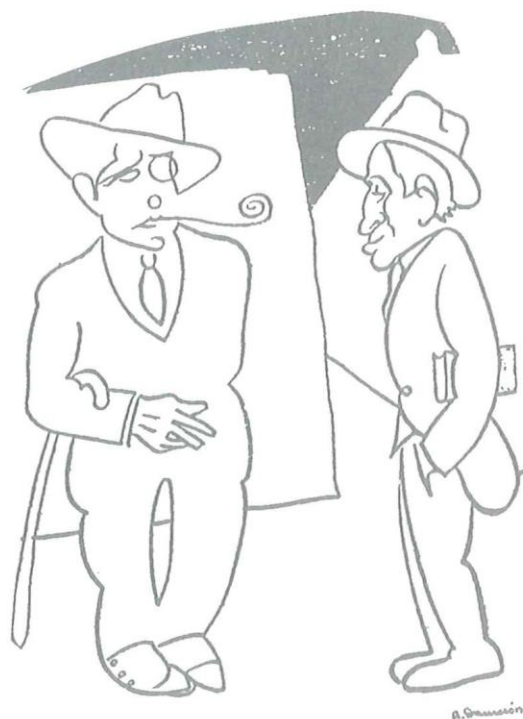
La relació amb Granollers va més enllà d'aquest fet, ja que en aquests anys Andreu inicia la seva col·laboració en una publicació de la capital vallesana, *La Gralla*. L'esmentada revista és d'indispensable consulta en l'estudi del personatge, ja que ens permet determinar amb major precisió alguns aspectes de la seva biografia. I, d'altra banda, és també una de les fonts que ens permet *entrar en* contacte amb la faceta literàrio-periodística del personatge.

El període 1924-1925, a banda del salt de Dameson a la premsa comarcal, esdevé també el del salt a la premsa de la capital catalana. Les investigacions portades a terme confirmen la col·laboració del dibuixant garriguenc en *L'Esquella de la Torratxa* i *La Campana de Gràcia*, publicacions satíriques molt populars a l'època. El buidat d'ambdues dóna com a resultat una col·lecció de dibuixos i caricatures bastant nombrosa i alhora heterogènia pel que fa a la tècnica utilitzada.

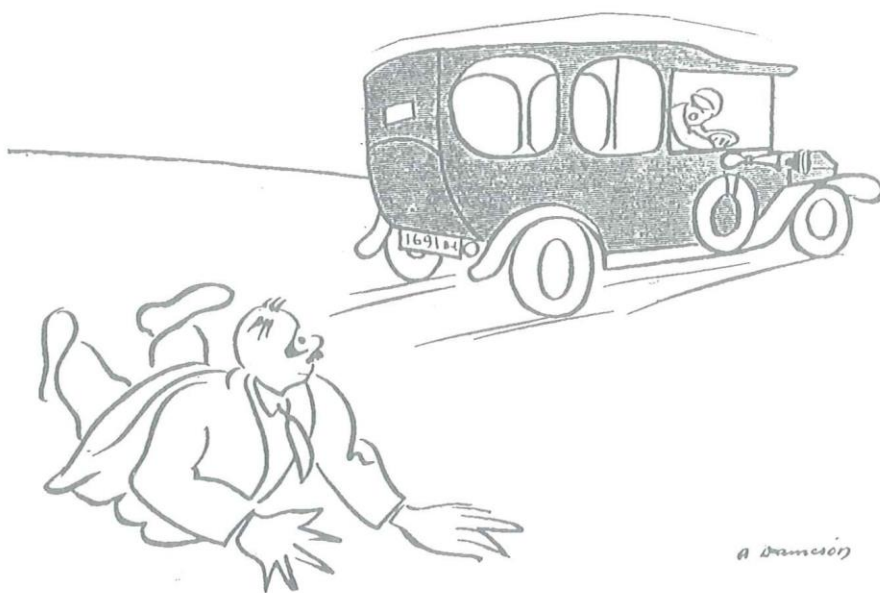
Gràcies a *La Gralla*⁷ tenim notícia de la primera exposició que Dameson porta a terme a la Garriga, concretament el setembre de 1925. Presentà, als locals del Cèntric Club, una trentena de dibuixos diversos, molt celebrats pels assistents a l'exposició. Prèviament a la seva obertura, es repartí entre els garriguencs un programa-invítació, amb un pòrtic de Salvador Perarnau, on es comentaven les obres exposades i la seva qualitat artística. Les paraules de Perarnau, així com les de *La Gralla* mateixa, mostren tant les qualitats de l'obra de Dameson com l'estimació que hom li professava :

" El nostre estimat company Dameson ha obtingut un gran èxit. Ha fet la primera exposició de ses obres a la seva vila nadiua, a la Garriga, i la seva delicadesa ha tingut la justa correspondència que es mereixia. Durant aquests dies ha estat un bell espectacle veure com tot un poble acudia a admirar l'obra del jove dibuixant que ha revelat son temperament d'artista (...) a l'exposició hi figuren una trentena d'obres (...) Dameson ens ha sorprès amb uns dibuixos fets a la ploma, molt polits, dels quals ens plau <El Bosc de Can Terrés>. Han estat molt celebrats també els retrats d'Eleonor Dusse, així com els apunts còmics que hi ha exposats, entre els quals hi ha una <Barberia moderna> que és una nota humorística d'actualitat. És d'una forta originalitat la caricatura d'Àngel Guimerà." [La Gralla]

" Aquest joveníssim artista, que avui és ja un preclar inici de glòria

A. Dameson

A. Dameson

L'Esquella de la Torratxa
núm. 2401. 1925

⁷ Núm. 221 [20-9-1925] ; pp.9-10.

esplendorosa; aquest esperit inquiet que porta l'ànima bellugadissa i enlluernada a la punta del llapis, avui ret honor a la seva vila nadiua (...) Jo he estat embadalit davant la finor de línies que Andreu Dameson fa vibrar, plenes d'un entusiasme incontenible i d'una malicieta que és santedat, perquè àdhuc en les coses pecaminoses hi degota càndidament la seva ànima enamorada de la bellesa (...) tot ell sobreix de vida i realitat, bellament còpsada; perquè en Dameson ha clavat l'ull en el punt essencial de l'Art, on tan pocs saben mirar-hi."
[Salvador Perarnau]

Sembla que els estiuejants de la colònia, amb qui es relacionava sovint, van celebrar també aquesta exposició. Alguns d'ells van iniciar gestions per tal que l'ajuntament el bequés en un nou viatge a París; opció desestimada⁸, ja que foren els mateixos estiuejants els que li costejaren el viatge.

Durant aquesta segona estada a la capital francesa, no superior a l'any de durada, Dameson no oblidà la seva terra; de forma periòdica, enviava dibuixos i escrits a *La Gralla*⁹. Tot i que del moment no podem confirmar-ho, és possible que realitzés alguna exposició a les galeries parisenques¹⁰. Es relaciona amb artistes residents a la ciutat, com Picasso i els germans Borràs (actors), i molts d'altres de moment impossibles de determinar, tret que aparexi nova documentació.

El 3 d'agost, havent tornat a la Garriga, s'inaugura una nova exposició de Dameson al Cèntric Club. Torna a col·laborar-hi Salvador Perarnau, aquest cop junt a Josep Aymerich i l'Orfeó Garriguenc, i es torna a repetir l'èxit de l'exposició anterior. Hi són exposats una cinquantena de dibuixos i pintures, fruit de la recent estada a París. Col·labora, un any més, en el programa de la festa major granollerina. Publica també un article a *La Gralla*¹¹ on parla de la caricatura, de l'equilibri que s'ha de mantenir en la seva realització, i també de les seves virtuts. Hi demostra un alt coneixement tècnic. El setembre d'aquest mateix any, la Junta Directiva del Casino de la Garriga convida Dameson a participar en una exposició d'artistes locals. L'activitat del Dameson dibuixant comença a ser important.

Novament Buenos Aires (1927-1932)

Poc temps després de la segona exposició a la Garriga, Andreu decideix tornar a la capital argentina, on tenia assumptes pendents. S'havia promès amb Susanna Junon, filla de l'ambaixador francès a Buenos Aires, amb qui es casà i

Festa Major 1925

LA GARRIGA

Dies 3, 4 i 5 d'Agost

Josep Aymerich
1927

⁸ Benzekry. *La Garriga...* Amb data del 5-11-1925 els srs. Francesc Buscà i Miquel Arnau adreçaren la corresponent petició a l'ajuntament de la Garriga.

⁹ Núm. 232 6-12-1925; p.8. "De París estant. La dactilògrafa". Núm. 250 [11-4-1926]; p.9

¹⁰ Benzekry, en la seva *Història Gràfica...*, parla de la participació de Dameson en exposicions a Barcelona i París, si bé no n'especifica l'any. La nostra hipòtesi és que la de París pot donar-se durant aquesta segona estada a la capital francesa.

¹¹ Núm. 269 [29-8-1926]; p.7. "Definició de la caricatura".

tingué un fill, Andreu Jaume, nascut el 1929.

Pel que fa a la vessant professional, la seva activitat a Buenos Aires no pot anar millor, ja que, a banda de les publicacions en què havia treballat amb anterioritat, inicia noves col·laboracions, que vénen a ampliar un currículum que a poc a poc va consolidant-se. *La Gralla*, sempre atenta als passos del seu amic garriguenc, ens parla d'aquesta bonança en la vida d'Andreu :

" (...) Dameson <treballa massa>, ens diu ell mateix. Ahora col·labora a *La Nación*, un dels primers rotatius de la ciutat del Plata, i al *Diario Última Hora* [durant els anys 1927-1928], *La República*, *El Plata*, *Diario del Plata*, *La Argentina*, *Olimpia*, *Comedia*, *El Hogar* ...enmig de tot, ell es recorda dels que d'ací estant seguim la seva vida sempre ascendent, i ens fa ofrena d'un treball (que publicarem) i ens promet la seva valuosa col·laboració per al volum de *LA GRALLA* de la festa major vinent. " ¹²

Tot i la intensa activitat que porta a terme, no s'oblida de la seva terra. En la correspondència que manté amb la publicació granollerina, informa periòdicament sobre la seva vida a l'Argentina, alhora que també els envia, de tant en tant, dibuixos i escrits ¹³. De Buenos Aires estant, entra en contacte amb d'altres catalans residents a la capital, així com amb el teixit associatiu que aquests tenien establert.

Tal i com explica en la seva obra Joan Rocamora ¹⁴, era costum dels catalans residents a Buenos Aires en aquests anys de reunir-se en penyes. Les reunions, a l'estil d'una tertúlia, sovint es feien en cafès de la capital, essent conegudes pels noms d'aquests. Gràcies a Rocamora, tenim coneixement de la participació de Dameson en les reunions de la penya anomenada "Soviet Català" (fundada el 1913), on compartia tardes de tertúlia i cafè amb Jaume Pahissa, Joan Bas, Manuel Girona, Lluís Macaya, Pere Puig, Joan Cunill, Francesc Fàbregas i Lluís Carbó, entre d'altres.

Incrementa la seva activitat amb la direcció artística de l'Editorial Atlántida (exercida fins al 1932), i també amb la col·laboració en publicacions catalanes de la capital argentina, la majoria vinculades al Casal de Catalunya, tals com ara *Crítica*, *Ressorgiment* i *Catalunya*. La relació amb el Casal esdevindrà una constant a partir d'ara. Col·labora també a les revistes *Caras y Caretas* i *Novayorkina*.

Fruit de la relació de Dameson amb els membres del Soviet Català, aquests adrecen -amb data del 14 d'agost de 1931- una carta a l'ajuntament garriguenc instant-lo, donada la vàlua humana i professional del jove dibuixant, a nomenar-lo fill predilecte de la població. Cinquanta firmes acompanyen l'escrit :

" Els sota signants, catalans de soca i arrel, d'anys fa residents a Bons Aires [sic], ens permetem adreçar-vos les presents ratlles, per parlar-vos d'un artista català, fill de la Garriga i que a Bons Aires ha sabut obrir-se pas, mercès als seus propis mèrits. L'Andreu Dameson. Jove encar avui, en Dameson l'hem vist lluitar entre nosaltres, s'ha enfilat i ha arribat amb èxit als millors llocs del difícil temple de l'Art i el Periodisme (...) Català de cor, acut a tot arreu on hi ha quatre catalans ben intencionats, i entre el grup d'artistes catalans que tenim a Bons Aires, és especialment estimat i considerat per tots (...) Devant, doncs, les qualitats excepcionals d'en Dameson, que fan d'ell una promesa brillant pel pervindre i honoren el nom del poble que ha tingut la sort de veure'l nàixer i que anirà sempre associat a la glòria de qui tant l'estima i recorda, ens permetem insinuar-vos a vos (...) que l'ajuntament (...) faci una distinció especial a l'artista

La Gralla
núm. 297. 1927

¹² Núm. 386 [23-12-19228] ; p.1.

¹³ És possible que durant aquests anys tampoc deixés de col·laborar en el programa de la festa major de la capital vallesana.

¹⁴ *El Casal de Catalunya* / Curial, 1991.

Andreu Dameson, trametent-li, a l'ensem, un comunicat, que al mateix temps que l'encoratgi per seguir treballant amb tot entusiasme, el farà estar encara molt més orgullós de ser fill predilecte (...)"

En la sessió ordinària del 14 d'octubre del mateix any, el consistori garriguenc aprova el nomenament. La resolució és transmesa a Dameson, el qual resta agraït i commogut.

Gràcies a Benzekry, la *Revista Catalunya, la Gralla*¹⁵, la carta del "Soviet Català" i el programa-catàleg que ens envià des de l'Argentina el seu fill, tenim notícia de l'exposició que Andreu porta a terme a les Galeries Witcomb de Buenos Aires l'octubre de 1931, on exposà, entre d'altres, caricatures d'Uriburi, Justo Melo, Cantoni, Gandhi, Macià, Cambó, Bernard Shaw,... Escriví el pòrtic del catàleg de l'exposició el crític Garcia-Sanchiz, col·laborant-hi també Vicente Puig. Gràcies també a la carta, i més concretament quan es fa referència a les personalitats que han passat per la penya, coneixem la relació que, de l'Argentina estant, ha establert Dameson amb Francesc Macià i Ventura Gassol. Relació que es donarà més enllà d'aquest fet, tornant-se a trobar en tornar Andreu a casa. A l'igual que la resta d'exposicions anteriors, la de Buenos Aires fou un èxit de públic i crítica, tal com ens explica *La Gralla*. Els membres del Soviet decidiren regalar a Macià una còpia de la caricatura quan aquest ja era president, i sembla ser que la de Bernard Shaw fou adquirida pel propi escriptor.

La caricatura del president Macià, reproduïda en diversos mitjans de comunicació de l'època (*El Congost, La Gralla, Atlàntida...*), li valgué a Dameson guanyar, el 1932, un dels guardons més importants de la seva carrera, el primer premi del Concurs Internacional de Caricatures celebrat a Nova York, dotat amb mil dòlars de premi.

L'Andreuet, aquell jovenet entremaliat que voltava a l'aventura pels carrers de la Garriga, ha aconseguit fer-se un lloc en el món del dibuix, i demostrar a tothom que l'opció triada anys enrere no era una dèria passatgera. Però, tot i la intensa activitat que porta a terme a l'Argentina i el renom que hi ha assolit, té una espina clavada al cor. Fa massa anys que no es passeja pels carrers de la Garriga. Deixant-se vèncer per l'enyorança, Andreu i la seva família tornen a la Garriga l'estiu de 1932. Un homenatge, noves feines i un tràgic conflicte que l'allunyaria per sempre més del poble l'esperen en aquest retorn.

Un artista compromès (1932-1939)

*"Andreu Dameson ha tornat de Buenos Aires (...) és el mateix sentimental de sempre, malgrat tot (...) Abans de marxar, s'iniciava en ell l'artista, amb tots els dubtes i vacil·lacions (...) Però en les disciplines de treball que s'imposen a la capital del Plata, s'ha anat realitzant la concepció desitjada. Sis anys enrere, amb en Dameson marxà a Buenos Aires un excel·lent amic; ara podem dir que amb ell ha tornat un excel·lent artista."*¹⁶

Així donava *la Gralla* la notícia del retorn -aquest cop amb Susanna i el petit Andreu Jaume- de Dameson a la Garriga. Retorn celebrat també al poble, que començarà a treballar en l'organització de l'acte d'homenatge al fill predilecte.

Acostumat a un ritme de treball, reprèn la tasca interrompuda amb la seva marxa a l'Argentina, completant-la amb noves activitats. Amador Garrell fill, en

Enric Lluelles
La Gralla. núm. 275. 1926

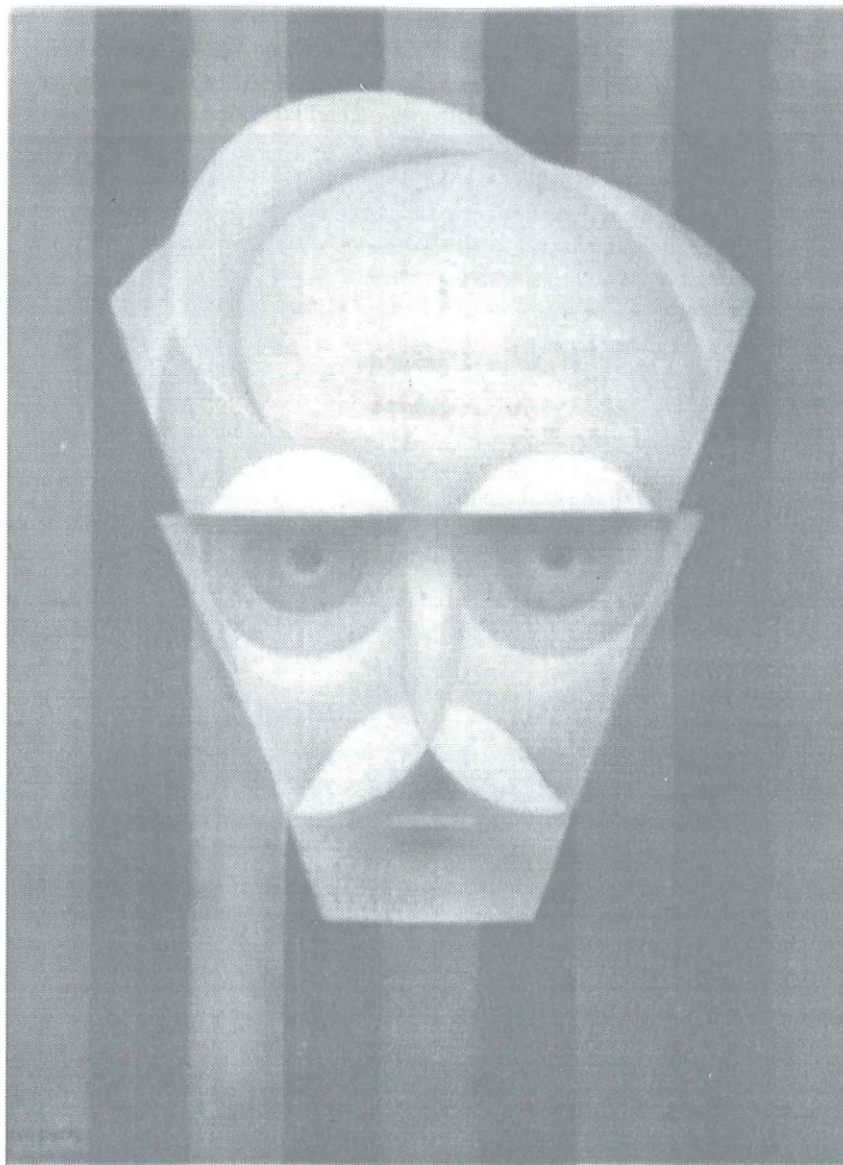
Amador Garrell
La Gralla. núm. 504. 1931

El Congost
núm. 1. 1932

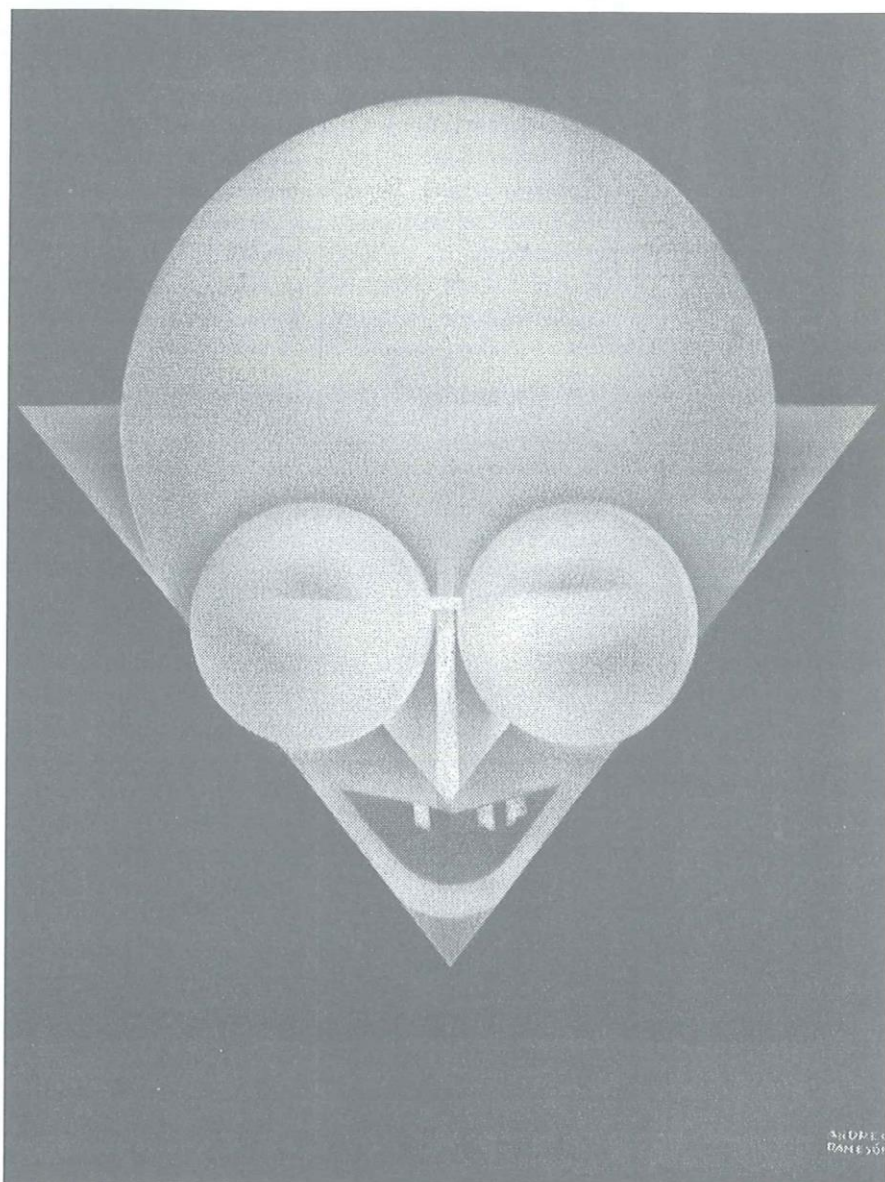
¹⁵ *Història Gràfica...*, op. cit
Revista Catalunya núm. 12 [setembre de 1931]; p. 16-17
La Gralla núm. 536 [24-1-1932]; p.1

¹⁶ *La Gralla* núm. 559 [3-7-1932]; p.6.

FRANCESC MACIÀ

Caricatura guanyadora
del primer premi del
concurs internacional
de caricatura celebrat
a Nova York l'any 1932

GHANDI

un article aparegut a *El 9 Nou*¹⁷, ens parla d'aquests anys de la seva vida, quan agafava "l'autobús de línia" per venir a rebre classes de dibuix a casa de l'Andreu, amic dels Garrell des que inicià la seva col·laboració a *la Gralla* i els programes de la festa major de Granollers. D'altres alumnes gaudiren d'aquestes lliçons, ja que Isabel Dameson ens confirmà l'assistència a aquestes del seu marit, Anton Anglada. En el seu article, Garrell també comenta el fet que Dameson, abans del seu retorn, ha fet una exposició a Nova York; de moment l'única notícia que se'n té és la donada en aquest article.

Una de les noves activitats es troba estretament lligada a la seva filiació política. Acèrrim catalanista, milita durant aquests anys a ERC, exercint diversos càrrecs. És possible que entrés a militar-hi arran de la seva coneixença de Macià i Gassol, del qual sembla ser que arribà a ser secretari, tot i que no ha pogut ser comprovat. Durant els anys de la guerra civil, treballà activament al Comissariat de Propaganda de la Generalitat, depenent del Departament de Presidència.

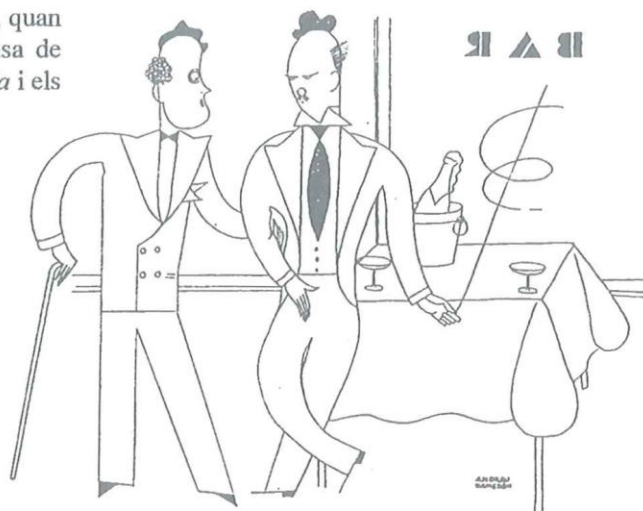
Les notícies sobre la seva carrera professional comencen a ser conegudes a Catalunya més enllà de l'àmbit de la nostra comarca, tal com reflecteix l'article de Josep Macaya que, procedent de *El Matí*, reproduïx *la Gralla*¹⁸. En aquest article Macaya, després de fer un recorregut per la vida de Dameson, comenta els projectes que té pel al 1932, entre els quals destaca el d'una exposició a Barcelona. Parla també d'un nou camp de l'art en què Andreu s'ha endinsat, el del treball del ferro forjat, del qual en té una col·lecció a punt d'ésser exposada. Reflecteix també com veu el món del dibuix a Catalunya:

*"Ell té una devoció per la caricatura. S'hi dedica amb veritable devoció, i creu que els que fan retrat s'hi haurien de dedicar dos anys, pel cap baix. Un caricaturista té ja un camí fressat per tal de reeixir en l'art del retrat (...) Andreu Dameson diu que a Catalunya hi ha grans dibuixants. Però (...) ací molts han d'emigrar. Els treballs del dibuixant i caricaturista són poc retribuïts, d'altra banda, a Catalunya no es demostra cap interès particular pel dibuix; la caricatura. A l'estranger, diaris i revistes com els nostres, són profusament il·lustrats. Després, ací es reproduïx el forà i es negligeix el de casa. I així per l'estil."*¹⁹

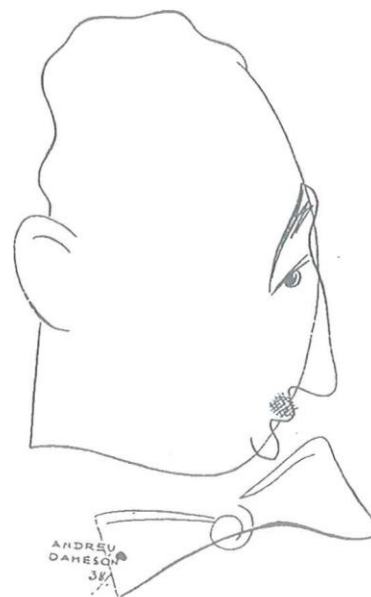
És també aquest any que inicia la seva col·laboració en la revista *Teatre Català*, editada el 1932-1933 per Francesc Curet²⁰.

L'any 1933 comença amb molt bon peu per al nostre dibuixant. El 5 de febrer és objecte de l'esperat homenatge que li ret el seu poble natal²¹. *El Congost*, publicació garriguenca de recent aparició, es congratula del premi obtingut per Dameson a Nova York (reproduïx la caricatura de Macià) i informa àmpliament de l'acte d'homenatge a l'artista local. També amb aquesta publicació, i donada l'amistat que mantenia amb Josep Maurí, la relació fou molt bona, si bé no anà més enllà de col·laboracions puntuals.

El saló de festes del Cèntric Club, ple de gom a gom, fou l'escenari de

El Farell
anys 30

Lluís Companys
1938

¹⁷ "Dameson, fill predilecte de la Garriga" / *El 9 Nou* (Cultura i Espectacles) ; p.24 [19-1-1996]

¹⁸ "Un caricaturista garriguenc. Andreu Dameson" / Núm. 564 [7-8-1932] ; p.6

¹⁹ Macaya, op. cit. Un nou article de Josep Macaya, també sobre Dameson, és publicat a *la Gralla* mesos més tard. "El cas Dameson" (núm. 589 [26-2-1933] ; pp.7-8). En aquest -acompanyat de la caricatura de Ventura Gassol feta per l'Andreu- Macaya el felicita pel premi obtingut. També parla del món de la cultura, i de la preparació que requereix dedicar-s'hi, citant Dameson com a exemple : " (...) en el seu cas hi ha el cas d'un home qui té un sentit professional del seu art ; que pot parlar d'art per tal com en sap, perquè és la seva carrera (...) Jo voldria que el cas del senyor Dameson impressionés a qui ha d'impressionar i fes veure d'un cop que els homes no s'improvisen ; que tot estudi, tota cultura, és fruit d'un llarg assoliment de plenitud (...) sols un consagrat pot dir i obrar. Els altres trampelen per aquest món sense encertar-ne ni una."

²⁰ Una col·lecció completa de l'esmentada revista va ser consultada a la Biblioteca Nacional de Catalunya. El resultat, però, va ser bastant decebedor. L'estil de les caricatures i el fet que alguns dels dibuixants signen amb pseudònims (l'identitat real dels quals no vam poder comprovar) ens porta a pensar que potser tal col·laboració no es va produir.

²¹ Vegeu *La Gralla* núm. 590 [5-3-1933], p.3 ; *El Congost* núm. 2 [12-3-1933], portada i p.3 ; les obres anteriorment citades d'Albert Benzekry i l'article d'Amador Garrell

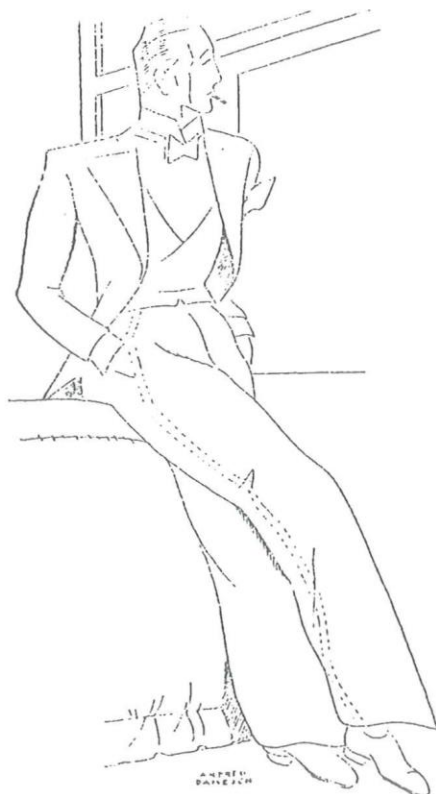
l'esperat esdeveniment. Tots els garriguencs volgueren sumar-se als actes d'homenatge. El consistori municipal estigué representat per l'alcalde Lluís Vinyes; foren també diverses les associacions i òrgans de premsa que enviaren representants a l'acte, així com nombroses les personalitats de la política local i nacional que s'adheriren a la celebració:

"Del president del Parlament de Catalunya, senyor Companys; una molt expressiva del Conseller de Cultura, senyor Gassol; Esquerra Republicana de Catalunya, delegació de Caldes de Montbui, del secretari del senyor Macià, senyor Alavedra, del senyor Ramon Biset, president del <<Centre Catalanista Republicà>> de la Garriga; Rd.Mn. Josep Vilar; Rd.Sr. Rector d'aquesta parròquia, Mn. Josep Turc, i les següents entitats locals: Sindicat Agrícola de la Garriga, Patronat Parroquial, Federació de J.C; Orfeó Garriguenc; Unió de Rabassaires; Societat Choral l'Aliança; Centre Catalanista Republicà; Cèntric Club; Atracció de Forasters; Joventut d'Esquerra Republicana de Catalunya; Societat de Caçadors de la Garriga; Societat Protectora de la Instrucció; Junta de la Caritat de la Garriga; Cooperativa <La Econòmica>, i els periòdics <El Día Gráfico> de Barcelona, i EL CONGOST."²²

"(...) directores de <La Gralla> i <L'Esquellot> de Granollers, i als senyors Figueres i Pujol i Font."²³

Catalunya
Buenos Aires. Abril 1940

El mateix president Macià, per la relació que l'unia amb Dameson, donà encara més solemnitat a l'acte amb la seva presència.

Un cop llegides les nombroses adhesions, es portà a terme la lectura d'una poesia de Salvador Perarnau, amic de Dameson, molt celebrada pels assistents. Acte seguit, l'alcalde féu entrega a l'homenatjat del pergamí on constava el seu nomenament com a fill predilecte. El moment més emotiu fou el parlament del president Macià que, lloant la seva obra artística, acabà per emocionar el propi Andreu, el qual, visiblement afectat, agrai a tots la seva assistència, i en especial al Cèntric Club, que li havia donat suport des de les primeres incursions en el dibuix.

Mesos més tard, el 17 de setembre de 1933, el Cèntric Club torna a ser l'escenari triat per inaugurar una nova exposició a la Garriga. Hi són exposades un conjunt d'històries mudes, dibuixos humorístics en color i un conjunt de caricatures, entre les quals destaquen les de Cambó, Hitler, Companys, Alcalá Zamora, Hindenburg i Gandhi.²⁴ Un nou èxit al poble natal.

Durant aquests anys realitzarà també col·laboracions esporàdiques a la revista *El Farell*, portaveu d'ERC a Caldes de Montbui.

Dos anys més tard, i en les mateixes dates, organitza i participa en dues exposicions -organitzades per l'ajuntament i el grup local de la Federació de Joves Cristians de Catalunya- celebrades a la Garriga, i en les quals també hi participen els senyors Arnau, Joan i Manuel Blancafort, Batlle, Raspall, Mañosa i Dalmau.²⁵

Durant els anys de guerra civil, com ja s'ha apuntat en l'inici d'aquest apartat, es vincula fortament a ERC, alhora que treballa a la Generalitat. No deixa de banda, però, la seva faceta de dibuixant, tal com ens demostra el quadern dibuixat durant la seva visita al Front d'Aragó. Benzekry²⁶ ens informa d'una exposició que realitzà a la Garriga durant aquests anys, els beneficis de la qual destinà als orfes de la guerra. El desembre de 1937, i presentada pel Comissariat de Propaganda de la Generalitat, inaugura una exposició de caricatures a les

²² *El Congost*, núm. 2.

²³ *El Congost* núm. 3.

²⁴ "L'exactitud amb que són realitzades les expressions dels rostres i dels gests en els personatges, a través de les situacions còmiques o tràgiques que passen, us revelen tot seguit un dibuixant expert que sap desenrotllar els temes que s'ha proposat, donant-los una vida i un sentit expressiu tan encertats, que fan innecessària l'explicació de les accions." (*El Congost* núm. 16 [1-10-1933]; p.2)

²⁵ *El Congost*, núms. 63 [29-9-1935; p.3] i 64 [13-10-1935; p.10]

²⁶ *Història Gràfica...*, op. cit.

Galerics Syra de Barcelona. D'altra banda, Ramon Dameson també ens parla d'un cartell de grans dimensions que el seu oncle Andreu havia dibuixat amb motiu del bombardeig patit per la ciutat de Granollers :

" (...) era una alegoria del bombardeig, que s'acabava de fer a Granollers (...) hi va haver una autèntica massacre (...) es veia una dona amb una criatura als braços, mirant enlaire (...) es veia un avió d'aquests de bombardeig, un Junker, sobrevolant la mare que l'estava mirant, i amb la criatura als braços ferida, sagnant. I amb lletres vermelles també, en diagonal, la paraula <Assassins>."

El cartell, que va estar exposat a la Plaça de l'Església, sembla que li comportà certs problemes degut al desenllaç final del conflicte sumant-hi, és clar, la seva trajectòria política.

El 21 de gener de 1939, junt amb el seu germà Valentí i la família d'aquest -la d'Andreu ja es trobava a França- hagué de seguir el camí de l'exili. Sense saber-ho en aquells moments, era el darrer dia de la seva vida en què veia la Garriga.

Arribats a la Jonquera, on van haver de passar la nit sota un pont, Andreu i Valentí foren separats de la família, que fou acollida pels Carrión, residents a Perpinyà. Al seu torn, els dos germans foren traslladats al camp de concentració d'Argelers, població propera a la frontera, tot i que no van arribar a assabentar-se que hi eren al mateix temps.

Gràcies a la família que havia acollit la dona i els fills de Valentí, va ser possible treure Andreu d'Argelers. Valentí, malalt en aquells moments, no s'assabentà que buscaven "un tal Dameson", i només fou possible la sortida del seu germà. Tot i la duresa dels moments, tornà a aflorar el caràcter del jove Dameson, tal com ens ve a demostrar el retrat que, del seu alliberament, ens féu el seu nebot Ramon :

" (...) es va acabar de procurar, en aquells moments, la indumentària necessària que ell considerava indispensable per a la posada en escena que se li va acudir muntar : uns guants blancs i un barret; l'abric ja el tenia. Es va enllustrar com cal les sabates i es va presentar al cos de guàrdia, regentat per senegalesos (...) Els va trobar una mica de tertúlia allà al cos de guàrdia, els va fumar una escandellera (...) va fer formar la guàrdia, i va sortir per la porta gran (...) com a gran actor que era necessitava d'auditori, i sembla que encara hi ha qui recorda aquella gran actuació."

De Perpinyà viatjà a Etiol, població propera a París, on l'esperaven la dona i el fill, així com la família de Valentí, que tornaria a Perpinyà amb aquest. Es trencava, així, el darrer lligam d'Andreu Dameson amb la seva família i el seu poble, la Garriga²⁸

Camí de l'exili. Un viatge sense retorn (1939-1968)

Un cop acabada la guerra, la família estigué un temps sense tenir notícies de l'Andreu, desconeixent on es trobava i la sort que havia tingut. Finalment es restablí el contacte, amb un seguit de cartes creuades a banda i banda de l'Atlàntic, el flux de les quals no s'aturaria fins a la mort d'Andreu el 1968.

Catalunya
Buenos Aires. Abril 1941

²⁷ Ramon Dameson, op. cit.

²⁸ Després de fugir, la dona de Valentí i els seus dos fills passaren per la colònia de Portvendres. D'aquí anaren al Centre Espanyol de Perpinyà, on coneixen els Carrión. En el viatge de tornada de París a Perpinyà -on els esperava Valentí, evadit d'Argelers- el tren patí un descarrilament, i hi hagueren alguns morts. Sans estalvis, Agnès Font i els seus fills arribaren a Perpinyà. Després de residir-hi un temps, tornaren a la Garriga, on Valentí Dameson Aspa morí el 1991.

Acol·lit de nou per la capital argentina, va reprendre una carrera professional de sobres coneguda a la capital del Plata. Entre d'altres, assolí la direcció artística de les revistes *Saber Vivir* (1942-1952), *Los Anales de Buenos Aires* (fins el 1947) i *Argentina*, i rebé l'encàrrec de l'enciclopèdia *Jackson* de dibuixar la fauna europea (1953-1956). Treballà també com a dibuixant a la Plateria Toledo els anys 1941-1942. En molts dels seus dibuixos hi apareixia el Tagamanent de fons. Continua amb la caricatura (amb retrats de Perón, Aramburu, etc) i col·laborà en moltes de les publicacions catalanes que s'editaven a la capital argentina. A banda de les cartes familiars, mantindrà contacte amb la Garriga i Granollers a través de la relació epistolar amb personatges com Josep Mauri i Amador Garrell, autor de l'article esmentat anteriorment.

Un fet constant, i que amb els anys prendrà grans dimensions, és la profunda enyorança que Andreu Dameson sent per la família, la Garriga i Catalunya en general, tal com ens demostren Amador Garrell amb el seu article i Ramon Dameson amb els seus records :

" Els romans consideraven l'exili com la pena més crua de totes, el càstig més cruel que es pot fer a un ciutadà. Crec que Andreu Dameson va morir d'enyorament. Era tanta la seva enyorança que a la darrereria acostumava a anar a l'aeroport de Buenos Aires i s'aplegava amb els turistes viatgers que parlaven català i s'hi feia amic. " [Amador Garrell]

" (...) et parlava del Pou Calent, demanant-te que li enviessis una nota dient quin any constava que havia estat feta la placa del Pou Calent. I, tot plegat, et feia una carta parlant d'aquest tema, que semblava almenys que parlés de les catarates del Niàgara. " [Ramon Dameson]

Aquest sentiment de creixent enyorança queda també reflectit en la col·lecció de contes que publicà en les revistes *Catalunya* i *Ressorgiment* (no s'ha pogut consultar cap exemplar de Crítica) a partir dels anys quaranta. Aquests, gairebé sempre en clau d'humor, feien referència a persones i escenes de la vida garriguenca recordats amb emoció per Andreu.

Una forma de pal·liar aquest sentiment va ser la recuperació del contacte encetat durant els anys 30 amb els catalans residents a Buenos Aires -amb molts dels quals compartia ara el camí de l'exili-, així com la seva immersió en les activitats del Casal de Catalunya, del que acabà essent un assidu col·laborador. En la seva obra sobre la història del Casal, Joan Rocamora²⁹ parla del seguit d'activitats que es portaren a terme durant aquests anys d'exili. Coneixem, gràcies a aquest autor, alguns dels actes en què el nostre dibuixant participà.

D'entre les nombroses activitats que

Manolo Hugué
Catalunya
Buenos Aires. Novembre 1945

Manolo Hugué
sense data

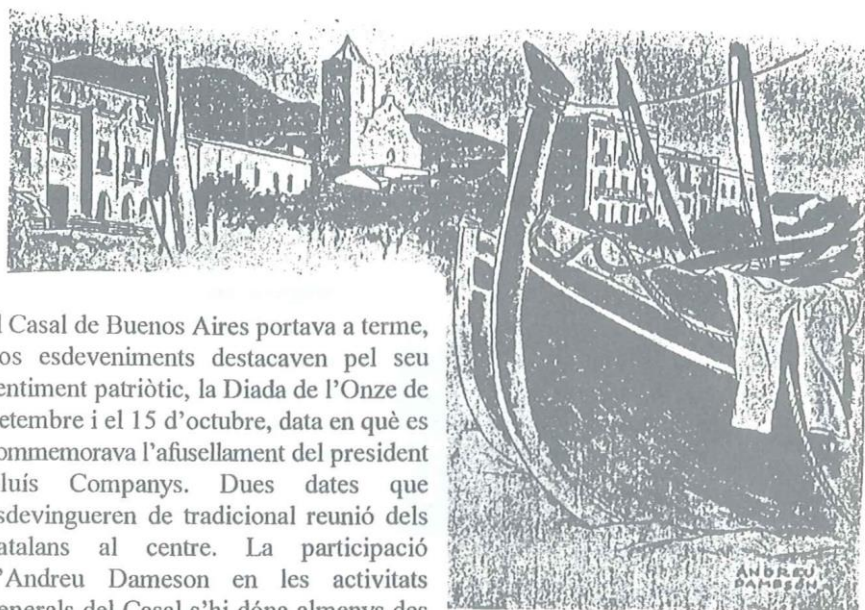

Catalunya
Buenos Aires. Desembre 1946

²⁹ *El Casal de Catalunya* / Curial, 1991.

Dibuix a ploma
sense data

Ressorgiment
núm. 481.

Buenos Aires 1956

el Casal de Buenos Aires portava a terme, dos esdeveniments destacaven pel seu sentiment patriòtic, la Diada de l'Onze de Setembre i el 15 d'octubre, data en què es commemorava l'afusellament del president Lluís Companys. Dues dates que esdevingueren de tradicional reunió dels catalans al centre. La participació d'Andreu Dameson en les activitats generals del Casal s'hi dona almenys des de principis dels anys 40. L'agost de 1943 dona una conferència al Casal sobre la història de la caricatura. Tres anys més tard, projecta una exposició de 100 dibuixos originals, els beneficis econòmics de la qual destina a benefici dels catalans refugiats a França que passen penúries. El 1946, es celebra la Diada amb l'escenificació d'un poema de Carles Pi i Sunyer, encarregant-se Andreu de l'escenografia de l'acte. També en aquest any, el dibuixant participa en els actes del 15 d'octubre, on Pelai Sala va fer un parlament al voltant de la figura de Companys, Macià, la República i Catalunya.

La dècada dels anys 50 serà la de projecció cultural i política del garriguenc d'ultramar. El maig de 1951 dona una conferència a la Casa del Teatro de Buenos Aires ("Humorismo, arte e historia"), organitzada per la Direcció General de Cultura. A principis de 1952 comença a treballar al Ministeri d'Educació argentí com a Cap del Departament de Publicacions Tècniques; tres anys més tard passà a exercir la direcció del Departament de Premsa i Difusió. Finalment, el 1965 fou nomenat Cap del Departament de Premsa i Publicacions Tècniques del Ministeri, dependent de la Direcció Nacional de Sanitat Escolar. Exercí aquest darrer càrrec fins poc abans de morir.

L'agost de 1953, i com a reconeixement a la seva obra com a dibuixant, Andreu Dameson és nomenat professor de l'Escola de Periodisme de la capital argentina. Abans de tot això, però,

Pau Casals
Catalunya
Buenos Aires. Abril 1957

La Prensa
Buenos Aires, 1965

rep (1949) un regal del seu germà Jaume que el transporta amb emoció als aires de la seva Garriga :

*" Estimat germà. Al rebre la present desitjo us trobi amb força salut com la nostra (...) Tal com ens indicaves, varem entregar el manton intacte i ben conservat junt amb el llibre de la història de la Garriga el qual en Maurí ens hi posà una dedicatòria al teu i una altra al meu. Doncs perquè resultés més barat ens en varem quedar dos ; a les llibreries el venen a dues centes ptes. Varem anar a trobar l'autor i, quedant-nos-en dos, resultaven a cent quaranta cadascun. El nostre germà Valentí, quan li vaig dir, em va voler pagar el teu, doncs diu que te l'havia promès (...) "*³⁰

Margarida Xirgu
Esboç a llapis
sense data

La projecció cultural a què fèiem referència es dona, principalment, per la participació en els actes del Casal, així com en la celebració de Jocs Florals a l'exili durant la dècada dels 50 i els 60. N'esdevé el primer precedent la seva participació en els celebrats el 1949, on obtingué el premi Maspons i Camarasa amb el conte *Si tú t'hi trobessis*, de temàtica garriguenca.

Il·lustració d'una nadala adreçada
a Ventura Gassol
Buenos Aires, 29/12/1962

Durant la tardor de 1954, Andreu pronuncia una conferència al Casal, en substitució de Josep Rovira -"El sentit de la música d'Albéniz"-, després de la qual es porta a terme una audició d'obres de l'autor. Dos anys més tard, i amb motiu del 40è aniversari de *Ressorgiment*, participa en l'homenatge a Hipòlit Nadal i Mallol (director de la revista), col·laborant en l'organització, decorant l'àlbum amb què s'homenatja Nadal i Mallol, i pronunciant un discurs durant el banquet. Aproximadament durant aquestes dates (1956-1957), Dameson participa en l'elaboració de l'anomenat *Llibre Blanc de Catalunya*. La presentació de l'obra a l'Argentina, en el curs d'una audiència amb el president Aramburu, fou tot un èxit :

*" (...) lliurament del primer exemplar de l'edició trilingüe al president provisional de la República, el general Pedro Eugenio Aramburu. L'acte de lliurament va ser motiu d'un llarg espai de l'emissora Radio El Mundo. Se'n van fer ressò les agències informatives internacionals News Service, Reuter, Associated Press i France Presse. L'audiència (...) va ser retransmesa per l'emissora de televisió Radio Belgrano TV. L'espai radiofònic l'Hora Catalana, naturalment, en va fer una ressenya extensa (...) van assistir a l'audiència (...) Andreu Dameson -que havia dibuixat la portada (...) el Llibre Blanc de Catalunya va ser ben rebut no tan sols pels catalans, sinó que en van demanar exemplars les biblioteques més importants del món, com les Washington i Leningrad. "*³¹

No era aquesta la primera entrevista que mantenia amb Aramburu, ja que el maig de 1956 aquest l'havia rebut en audiència. Acompanyat pel Secretari de Premsa i Activitats Culturals de la Presidència, Dameson li havia exposat el seu projecte d'entretenir els infants convalescents de poliomelitis. Projecte que va

³⁰ Jaume Dameson Aspa, 1949. L'exemplar que hem consultat és una còpia manuscrita de la carta que envià al seu germà Andreu. No hi consta cap data, si bé pel contingut es pot deduir. La consulta ha estat possible gràcies a Jordi Portavella Dameson.

³¹ Rocamora ; pp.208-209.

rebre el beneplàcit del president. També el 1956 participà en els Jocs Florals de Cambridge, obtenint de nou el premi Maspons i Camarasa amb l'obra *El Mirador del Vallès*. Torna a participar en els celebrats el 1958 al Teatro Independencia de Mendoza (Argentina), on realitza la lectura d'un fragment de l'obra guanyadora de la viola, i on es comptà amb la presència del president Tarradellas. És el mateix any en què, durant la commemoració de la Diada, Dameson fa (al Casal) un parlament davant l'estàtua de Rafael Casanova.

El setembre de 1960 (dies 9-11), els Jocs Florals de l'exili se celebren a la mateixa capital argentina. Jocs que es donen dins el context, a Catalunya, del judici a Jordi Pujol i l'impressor Pinçon pels fets patriòtics del Palau de la Música. Convocats pel Consell de la Col·lectivitat Catalana, pretenien agrupar tots els catalans residents a l'Amèrica Llatina; se'ls donà un ressò socio-polític, al mateix temps que es volia fer arribar a Catalunya un alè d'esperança i amistat. Andreu Dameson participà en els diversos actes de la festa literària i portà a terme la lectura de la poesia guanyadora de la flor natural.

En els inicis de la nova dècada, i a banda del càrrec al ministeri, perdem pràcticament el rastre de la vida d'Andreu Dameson. Sí sabem, però, que tot i el renom assolit, s'incrementa el sentiment d'enyorança, encara més si tenim en compte la impossibilitat del retorn. En els darrers anys, ja malalt, aquest sentiment esdevé opressiu i molt malanconiós:

*"Estic molt malalt. Fa poc he sortit d'un sanatori on he estat internat. Em recordo molt de tu i de les teves atencions.. i de Can Garrell. He tingut, des de quan el vaig rebre, el llibre del teu enyorat pare **Granollers vila oberta**, tan ben il·lustrat per tu, a la tauleta de nit, i sovint el rellegeixo. Us he estimat sempre i també Granollers, quin nom escric entre llàgrimes."*³²

Andreu Dameson Aspa mor a Buenos Aires l'11 d'abril de 1968. Mor a l'exili sense poder veure un cop més el paisatge on va créixer, l'escenari de les malifetes infantils, i on nasqué el seu amor pel dibuix i l'art. Un poble, la Garriga, que l'havia fet fill predilecte.

*" (...) era un home extrovertit, d'una simpatia natural, poc comú. Un gran conversador, dotat d'un sentit de la broma molt desenvolupat (...) Un gran republicà, segons es diu, home d'esquerres, catalanista (...) gran amic dels seus amics. Va saber cultivar sempre l'amistat, era un home que es donava moltíssim (...) en l'aspecte físic era una persona agraciada (...) Però, per damunt de tot, un veritable idealista, derivant del seu caràcter artístic. Ningú d'entre tots els que el varen conèixer l'ha oblidat fàcilment (...) "*³³

L.lustració d'una carta adreçada a l'Anton Andreu. 1967

³² Amador Garrell, op. cit. Reproducció d'un fragment de la darrera carta que Andreu Dameson va escriure al seu amic de Granollers.

³³ Ramon Dameson, op. cit.

L'OBRA D'ANDREU DAMESON. ITINERARI ESTILÍSTIC

Josep Solé i Silvia Vilarrasa

1 ELXÀFEC - L'ESQUELLADE LA TORRATXA - LA CAMPANA DE GRÀCIA - ALMANACS

Andreu Dameson manifesta una clara afecció pel món del dibuix des de la seva infantesa. El seu caràcter extrovertit, sociable i inquiet el portarà, de ben jove, a trencar amb la tradició de la professió familiar i iniciar-se, mitjançant estudis i viatges, en el món del dibuix professional.

De l'etapa formativa destaquen les seves primeres obres (1915-1916) a *El Xàfec* on, sota el pseudònim Galeno, satiritza sobre personatges populars de la localitat prenent com a referència l'imaginari popular (diables, gegants, capgrossos, ...). És una obra encara tímida: els fons són simples línies d'horitzó i l'expressivitat es reflecteix a les mans i als rostres dels personatges.

El 1918 fa el primer viatge a París, centre cultural i artístic de l'època; hi estudia dibuix i s'impregna de les tendències artístiques de la capital francesa.

A mitjan dels anys 20 treballa a *L'Esquella de la Torratxa* i a *La Campana de Gràcia*, publicacions barcelonines de difusió nacional, així com als almanacs editats per ambdues publicacions. S'aprecia estilísticament una ràpida evolució de la seva obra, els fons s'integren als cossos mitjançant un treball molt acurat de línies contínues, les caricatures s'inspiren en els traços cal·ligràfics i els referents es diversifiquen -en destaquen Vesalius, Opisso, McManus i Cases.

Una nova influència artística, fruit d'una estada a Buenos Aires (1923-1924), amplia els seus coneixements tècnics.

2 LA GRALLA - CARTELLS DE FESTA MAJOR - EL CONGOST - PRIMERES EXPOSICIONS

Paral·lelament a la seva estrena en la premsa satírica i els primers viatges, Dameson porta a terme alguns treballs en la premsa local i comarcal, així com les primeres exposicions de la seva obra.

En aquesta època comença la seva relació amb la capital vallesana, més concretament amb Amador Garrell i la seva família. D'aquesta amistat sorgiran les seves col·laboracions en diverses publicacions promogudes per Garrell, tals com *La Gralla*, on a part d'iniciar-se com a articulista (preferentment redactant contes) presenta el que es podria considerar ja un estil madur. Les línies dels seus treballs seran sòbries i netes, amb les quals persegueix la síntesi i l'elegància en combinar-les amb una estilització dels angles -molt Deco- i l'ús peremptori de la corba. També destaquen d'aquest període, els programes per a les festes majors de la Garriga i de Granollers. Tots ells són al·legories de la festa i l'estiu pel fet que són protagonitzats per joves d'un canó molt semblant (cabells curts, espatlles nues i mans estilitzades) que porten com a atributs objectes que evocuen l'abundància, la música i la natura.

El 1925, la Garriga esdevé l'escenari de la primera mostra pública de les seves obres, i la primera d'un seguit d'exposicions que es perllongaran fins a finals dels anys trenta. Fa un nou viatge a París, d'on retorna amb noves idees i obres que mostrarà un cop més als seus conciutadans. Amplia el seu registre d'estils i tècniques amb alguns dibuixos a la ploma i pintures. Malgrat els viatges no deixa de participar en publicacions de la comarca, i manté la col·laboració a *La Gralla*, i s'hi suma *El Congost* (La Garriga) i *El Farell* (Caldes de Montbui) durant els anys de la Segona República.

3 CARICATURES GEOMÈTRIQUES

L'època daurada de l'obra d'Andreu Dameson es produeix durant la seva segona estada a Buenos Aires (1927-1932). Esdevé una etapa intensa tant en l'esfera personal com en la professional, i estableix les bases per a la residència definitiva a la capital argentina (1939-1968).

Desplega la seva activitat artística col·laborant en diversos diaris i revistes argentins (*La Nación*, *Comedia*, *Caras y Caretas*, ...), i s'inicia també en la direcció artística d'algunes d'aquestes publicacions (*Atlántida*). Entra també en contacte amb el teixit associatiu dels

catalans residents a Buenos Aires, centralitzats a través de les seves publicacions (*Catalunya, Ressorgiment*, ...) i es relaciona amb els ambients catalanistes, gràcies a la seva participació en les reunions del Soviet Català, una penya fundada el 1913.

L'esdeveniment més important d'aquest període -i del conjunt de la seva obra- és l'inici (a finals dels anys 20) de la col·lecció de caricatures geomètriques. La majoria d'aquestes caricatures retraten personalitats polítiques i militars de la societat argentina, catalana i espanyola. És una obra que té com a comú denominador la síntesi geomètrica pròpia de l'època (no oblidem el cubisme, el futurisme o el vorticisme), varia passant d'un geometrisme volumètric (J. Comorera) a un simetrisme de geometries planes (Ghandi, F. Macià) per acabar en una síntesi depurativa que té com a centre expressiu últim la mirada del caricaturitzat (Passionària, Aiguader).

Una prova del reconeixement d'aquesta obra es produeix el 1931 quan, poc temps després d'haver exposat per primer cop una selecció d'aquestes caricatures a Buenos Aires (octubre), guanya el Concurs Internacional de Caricatura de Nova York amb un retrat de Francesc Macià.

Retorna després al poble natal, el qual -gràcies a les gestions iniciades pel Soviet Català- el nomena fill predilecte poc després de rebre aquest premi. Reprèn la seva col·laboració en publicacions de d'àmbit comarcal, i el 1933 és objecte d'un sentit homenatge.

4 VISIONS DE GUERRA

Per a Andreu Dameson els anys de guerra civil signifiquen un període d'intens treball a dues bandes : com a dibuixant i, també, com a membre del Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya. Segueix treballant en la col·lecció de caricatures geomètriques, que exposa a la Garriga i Barcelona (Galeries Syra, 1937), amb les quals obté en ambdós casos èxit de crítica i públic.

És molt important en aquests anys la seva activitat política, que inicia arran d'haver conegut Francesc Macià i Ventura Gassol a Buenos Aires en la dècada anterior. Treballa al Comissariat com a resultat de la seva adscripció a ERC, i viatja al Front d'Aragó a principi de 1938. De resultes d'aquest viatge elabora l'àlbum *Visions de guerra*. Hi mostra, mitjançant l'ús del llapis i l'aquarel·la, diferents escenaris del conflicte que evocuen per la seva solitud i rigorositat, els gravats topogràfics de Piranesi. Però, sembla que les runes de Dameson pretenen anar més enllà. Intenten mostrar amb gran modernitat una de les conseqüències últimes de la guerra : l'absurditat de

la destrucció per part del propi creador absent en l'obra, l'Home. Amb aquesta obra es marca una transició. Dameson abandonarà gradualment el dibuix humorístic per a centrar-se en la il·lustració.

El mateix any d'aquest viatge, i amb motiu del bombardeig patit per Granollers, dibuixa un cartell de grans dimensions fent una clara al·lusió a l'acció de l'aviació franquista.

La resolució final de la guerra a favor dels sollevats portarà Andreu Dameson vers el camí de l'exili. Un cop traspasada la frontera, passà un temps al camp de concentració d'Argelès, d'on fou rescatat per uns emigrats espanyols, gràcies als quals pogué traslladar-se a París. Després d'una breu estada a la capital francesa, que aprofita per treballar alguns retrats (Georges Braque, Max Jacob, ...), viatjà a Buenos Aires, on establí la seva residència definitiva.

5 EL CASAL DE CATALUNYA

L'activitat de Dameson a Buenos Aires durant els anys de l'exili gira al voltant de tres eixos bàsics : el Casal de Catalunya, el Ministeri d'Educació argentí els seus treballs en diverses publicacions argentines (com a dibuixant i director artístic).

El Casal de Catalunya, institució amb seu a tota l'Amèrica llatina, esdevenia en aquests anys l'element aglutinador dels catalans residents al continent. La vinculació d'Andreu Dameson amb el Casal de Buenos Aires esdevé més forta durant aquests anys. A banda de seguir participant a les revistes vinculades a la institució, participa cada cop més en els actes del centre, tals com conferències, exposicions, ... D'entre tots, destaca la celebració dels Jocs Florals a l'exili, on Dameson obté el Premi Maspons i Camarasa en dues convocatòries (1949, 1956), i participa activament en els celebrats a Mendoza (1958) i Buenos Aires (1960).

Cada cop més, diversifica la seva obra. Durant aquests anys, tendeix a adequar-se als gustos del continent i s'adapta, de manera tímida, a l'estètica pin-up en diverses ocasions. La seva obra en les revistes del Casal, *Catalunya, Ressorgiment*, es dona sota la fórmula del dibuix (humorístic i retrat) i del conte. La temàtica d'aquestes obres se centrarà cada cop més en temes garriguencs i aspectes potenciadors del patriotisme de l'autor i la publicació. Són il·lustracions a tinta molt minucioses i d'estètica carregosament folklòrica. Les pubilles, els estels de cinc puntes, les senyeres, i els vestits tradicionals seran els elements recurrents en un treball de recuperació nacionalista fruit de l'enyor de l'exili.

Amplia també el seu currículum professional amb la direcció artística de publicacions de la capital (*Saber Vivir, Argentina, ...*), si bé durant els anys cinquanta se centra més en el seu treball al Ministeri d'Educació, que durà a terme fins poc abans de morir.

anomenades *il·lustracions nocturnes*, obres clarobscuristes i críptiques que defineixen espais industrials amb una gran economia tant de color com de formes, que lluny d'empobrir l'obra la dota de profunditat i contundència.

6 IL·LUSTRACIÓ DE LLIBRES

A banda de col·laborar en nombroses revistes i diaris i d'exercir la direcció artística de diverses revistes i editorials, una de les activitats a les quals Dameson es va dedicar amb més assiduitat a l'Argentina va ser la il·lustració de llibres, especialment per a joves. Va ser així que va il·lustrar llibres de contes i enciclopèdies com *El tesoro de la juventud* amb dibuixos sobre els temes més diversos. Una de les sèries més destacades és la dedicada als dibuixos d'animals, on s'aprecia una subtil i fins ara insòlita utilització de l'aquarel·la en els fons i una gran versatilitat cromàtica per adequar la paleta a cada singularitat temàtica.

També són rellevants les il·lustracions d'edificis històrics, on té un paper cabdal la sèrie dedicada a *Les 7 Meravelles*. En aquesta Dameson aplica curiosament el dibuix representacional per dotar de verisme i majestuositat un escenari on l'home, que apareix sempre contemplatiu, és tan sols un referent proporcional. Però dins d'aquest període tenen especial interès les

7 RETRATS FIGURATIUS

Dins l'àmplia gamma d'estils que conreà a l'hora de crear caricatures, Dameson experimentà una clara evolució respecte l'estil dels anys trenta. Durant els anys d'exili, fa una nova col·lecció de caricatures de personatges de la societat argentina (polítics, esportistes, ...), prenent com a punt de partida el geometrisme volumètric de les primeres caricatures dels anys 20, l'adapta a una estètica més d'acord amb la il·lustració americana dels anys 40, suavitzant els contorns i relegant l'expressivitat humorística a un segon terme, en pro d'un major verisme. Dameson ens dona una prova més del seu nou caràcter com a il·lustrador, en detriment del caricaturista.

Com a mostra dels coneixements adquirits, dona classes de caricatura a l'Escola de Periodisme de Buenos Aires en els anys 50 i algunes conferències en centres especialitzats. Promou, arran de la seva tasca al Ministeri d'Educació argentí, activitats de suport al dibuix i, també de beneficiència, fent donació de les seves obres en moltes ocasions.

Santa Cecília de Montserrat
Catalunya. núm. 3
Buenos Aires, 1930

UN BATLLE DE LA GARRIGA

Andreu Dameson

Editat a CATALUNYA. Buenos Aires, 1945

Era pelut, pelut; podia dir-se que tenia una cella, ja que el centre de les dues estava fornit de pèls en totes direccions que semblava una gatosa.

De les orelles hi sortia com una rierada de pèls. Quan les hi mirava em recordava sempre del sacrifici de Lady Godiva.

Era tan guenyo, que amb un xic més hauria mirat bé.

Sens dubte que ell n'estava assabentat, d'aquest defecte físic, perquè cada vegada que algú l'interrogava deia, aixecant la mà, com un guàrdia quan para el trànsit: "un moment"; i es posava unes ulleres lligades amb un cordonet negre, aixecava el cap altivament, i amb aire seriós afegia "Digues, digues".

Era autoritari, i per qualsevulla fotesa amonestava la gent del poble amb la següent amenaça: "Ara ja estàs avisat, la pròxima vegada et f... una multa que sempre més n'aniràs coix".

Però no pasava d'aquí, perquè com que estava endeutat amb tothom, li haurien descomptat la multa de la factura.

Fou batlle i jutge no sé quantes vegades.

Els estuejants els tractava amb gran suavitat, però era molt sever amb la gent de la vila. Sentia gran admiració per l'exèrcit, i havia aconseguit més de quatre vegades que el Batalló de Caçadors d'Alfons XII, destacat a Granollers, en un passeig de dues hores, vingués a passar la nit a la

Garriga, causant un gran enrenou a cada casa que, vulgues que no, havien de donar allotjament a dos o tres soldats. I tot per poder passar-se al costat del coronel.

Ell sostenia que els batlles haurien de vestir uniforme amb graduació segons el cens d'habitants de cada vila.

Tenia tres fills, tots tres amb vel·leitats autoritàries. El gran era qui donava llum a la vila. És a dir: era empleat de la companyia d'electricitat i encarregat de fer aquesta feina. El segon era el manador de l'aigua del rec comunal: i el tercer era administrador de la festa del barri de Sant Roc. Pot dir-se que vivien de fer el gandul.

En un viatge que Alfons XIII va fer a Catalunya, el rei va visitar la ciutat de Vic, i el governador de Barcelona va fer organitzar manifestacions espontànies d'entusiasme popular.

El batlle va desplegar una gran activitat. Molt abans de les onze, hora anunciada per al pas de la comitiva, ja penjaven de finestres i balcons domassos de tots colors. A la plaça hi estaven arreglarats els nens i nenes de les dues escoles municipals, i arrambats a la paret de la casa del batlle, les autoritats civils i religioses.

El rei vindria amb automòbil per la carretera de Samalús, que arriba a la Garriga fent giragoneses per entremig de vinyes i torrenteres.

Per tal d'estar previnguts de la seva arribada, varen enviar un funcionari municipal de tota confiança a la carena de la vinya que hi ha sobre la bassa dels "Poatells", des d'on es veu, per sobre els pins de Can Caseta, Samalús, i a la vegada el campanar de la Garriga.

Aquest home havia d'agitar - al moment que veiés sortir l'auto del rei-, una canya amb un mocador lligat al cim, i el campaner que estava a l'aguait dalt del campanar, en veure el senyal, havia de repicar.

Ja erem més de les dotze. La gent començava d'impacientar-se. Tanmateix el rei es feia esperar massa ! Però quan ja es feia tota classe de conjectures al voltat d'un possible accident, es va sentir la campana de Sant Esteve i després totes les altres en un repic frenètic, com si es tractés del bateig d'una casa de senyors.

Tothom es va posar en fila. Donya Carme, la mestressa, tota mudada amb polacres noves i un ram de flors a la mà, feia avançar una nena que havia de recitar una poesia.

Les autoritats, testes, al bordó de la vorera, varen descobrir-se. Ja no podia ésser lluny.

Totes les mirades es dirigien

a la cantonada de Can Roc, per on havia de sortir. De sobte se sentiren uns crits de: " ara, ara..." i els tocs d'una botzina, l'agutzil va eixecar la bandera "Rojo y Gualda", i el batlle, un pas més endavant dels altres, s'esgargamellava cridant: "¡ Viva el rey! "

Però a mesura que l'automòbil s'anava apropant, s'apagaven els aplaudiments. Què passava? Seria sabotatge?

Quan ja faltava poc per arribar el vehicle a la plaça, es varen adonar que era la camioneta del peixater.

L'home de la canya, un cop fet el senyal, drecera avall, va arribar -és clar-, a la plaça abans que el rei; i quan ja li donaven l'ordre d'entornar-se'n al lloc d'observació, va aparèixer el rei de debò, però molta gent, cansada d'esperar, se n'havia anat a dinar.

Hauria passat de llarg si el batlle no hagués cridat: "¡Majestad, magestad! "

L'automòbil es deturà un xic més enllà de la plaça.

Llavors el batlle s'hi atansà corrent i mentre li deia tot sufocat

"Bienvenido a este pueblo", féuli entrega d'un caixó de maduixes amb una etiqueta que deia: "Proveedor de la Real Casa".

El rei li va entrènyer la mà i partí novament:

El batlle explicava a la gent que, encara aplaudint, el rodejava: "M'ha dit, que si alguna vegada anava a Madrid, que no deixés d'anar a !palacio".

Uns anys més tard, amb motiu de l'assemblea d'alcaldes, a Madrid, ell hi va representar el nostre poble.

Va tornar tot un altre; i al casino dels senyors el convidaven a prendre cafè, per tal de fer-li explicar, fent-se l'ullet, la seva anada a Madrid.

"...era imponent; desfilavem -deia- per davant de "palacio", de dotze en dotze, quan vaig sentir cridar: "¡Luis, Luis!"; em vaig girar i em va fer un senyal. A baix a la porta, un general que m'esperava, em va acompanyar, i des del balcó vaig acabar de veure la desfilada.

Després, presentant-me la

reina, em va dir:

-Mientras estés en Madrid, tú te quedas en casa.

Jo ocupava un llit al costat del seu i vàrem xerrar fins a les dues de la matinada. Ell va adormir-se de seguida i roncava, al revés de jo, que no 'podia tancar ni un ull.

Serien les vuit del matí quan vaig començar a sentir gana. Ell seguia roncant, i com que jo sabia els costums de "palacio", vaig pensar: sortiràs de puntetes, i aniràs a menjar qualsevol cosa a algun bar. A poc a poc, per no despertar-lo vaig arribar a la porta del dormitori, i quan ja anava a obrir, es va despertar i va dir-me:

-¿Adónde vas, Luis?

-Anava a un bar a menjar alguna cosa, vaig dir-li.

- ¡Ca, hombre, ca ! -va respondre-; juna vez que vienes a casa!...

I tot seguit va cridar:

-¡Victòria! ¡Victòria! Hazle un par de huevos fritos"

Bosc de can Terrés
Llàpis carbó. 1934

ANDREU
DAMESON
1934

LA MULA DEL METGE

Andreu Dameson i Aspa

Editat a RESSORGIMENT. Buenos Aires, 1949.

A tots els pobles hi ha, gairebé sempre, un competidor per a tot; cada establiment té el seu contrincant, i si algun n'hi ha que no en té, les primeres eleccions li porten.

Cada partit polític té la pròpia massa coral, la pròpia farmàcia, el propi metge.

I fou a causa d'unes eleccions que va començar a fer visites el metge nou.

Venia d'Aiguafreda muntat en una haca, i crec que els seus primers clients foren els de cal Xic-Marxant, que vivien al costat de la plaça.

Va córrer la veu que era bon metge, i aviat va instal·lar-se a la vila, en una casa de can Crous, de Cànoves, la qual fin aleshores havia estat ocupada per en Cinto Baster.

Era actiu, diligent, i a tota hora, encara que fos de nit, i ni que fos per anar als indrets més apartats de les muntanyes veïnes, estava a punt per servir qui el necessités.

Aquestes condicions li valgueren, ben prompte, un prestigi que es va estendre a tots els pobles de la rodalia.

Va canviar l'haca per un cavall, i després, per poder rellevar el cavall, va comprar una mula que tenia

fama d'ésser la més guapa i la de millor estampa de tota la comarca.

Guardava els animals a la mateix casa on vivia. El cavall hi entrava bé; però la mula, que era més alta, havia d'abaixar el cap per passar els diferents portals que es succeïen des del carrer fins a l'eixida, i baixar després quatre graons que conduïen a

pobra dona no respirava ni protestava mai. Anava a comprar, netejava l'estable, guarnia i desguarnia els animals, i, en fi, sabia fer el treball d'un home i totes les feines d'una dona.

Criada allà dalt, sobre dels sots feréstecs, de molt petita havia perdut el pare i el va haver de substituir ella en les feines feixugues, i, tant en el port com en el vestir, anava perdent tot signe de feminitat.

Així havia arribat als quaranta anys, sense que mai cap home li hagués regalat les oïdes amb una paraula agradosa.

Ningú no coneixia els seus sentiments. A cal metge estaven

La Prensa
Buenos Aires, 31/10/1965

ANDREU DAMESON

un reduït estable, el portalet del qual s'obria al rec comunal.

El pati comunicava amb el de les cases veïnes, totes elles del mateix propietari i amb un sol pou mitger, on havien d'acudir tots per proveir-se d'aigua.

A cal metge tenien una minyona que es deia Maria, submissa i treballadora com poques n'hi ha. Era d'allà dalt del Serrat de Sant Quirze, i el dia que va arribar a cal metge per primera vegada, tenia prop de quaranta anys.

Des de les eixides veïnes s'oïa constantment: "Maria, fes això!; Maria, fes allò!; Maria, prepara el cavall!; Maria, prepara la mula!" I la

contents d'ella, i ella estava contenta de la casa. Però hi havia sempre tanta feina que mai no havia tingut un moment per parlar amb els veïns, i ni la senyora de la casa li havia donat ocasió per a confidències.

Parlava únicament amb els animals; sobretot amb la mula. A vegades se sentia la senyora que cridava des del balcó de darrera de la casa: "Maria, amb qui estàs parlant?" I ella, avergonyida, callava.

Quantes vegades, essent jo noi, l'havia feta enfadar! Tantes com de gran, cada vegada que em recordo d'ella, me'n penedeixo.

A casa meua hi havia un pou: un pou d'aigua fresquíssima, on ella

anava amb molta freqüència a pouar una galleda, bé fos per abeurar els animals, bé per rentar els plats o posar el vi en fresc a l'estiu.

El pou estava entre la cuina de casa i la de canTasà, i tenia una porta que tencava per dintre. Els veïns pouaven l'aigua per una altra obertura que hi havia al pati de casa meva.

Des de dintre, jo coneixia quan era la Maria la que tirava del llibant, perquè llavors la corriola feia una música diferent de quan la tirava en Cargolet o en Joan de cal Pere-Brau. I era aleshores que jo obria la porta a poc a poc i li sacsejava el llibant, buidant-li la meitat de la galleda.

La pobra dona no es queixava mai. I com que ho sabíem li fèiem tota mena d'entremaliadures.

Quan el metge havia d'anar a fora vila, fos de dia o fos de nit, la Maria preparava la mula i la treia fins al carrer tirant de la brida, i no entrava a la casa fins que el senyoret -com ella li deia- havia tombat per can Tonet-Torres o pel cantó de la plaça.

Mirava marxar la mula amb la mateixa tendresa que les mares acomiaden des del portal a llurs fills que van a l'escola.

Quan tornava -a vegades després de moltes hores- el metge doblava les regnes sobre el coll de la mula, obria la vidriera del cancell i, tota sola, la bèstia entrava al menjador, on la Maria li obria la porta del pati i l'acompanyava fins a la cort, per a desguarnir-la.

En entrar a l'estable, bo i eixugant-li la suor amb el davantal i acostant la cara a la de la mula, li parlava: -"Com has trigat, bonica. Ja estava amb ànsia. També, quina tongada, filleta meva: primer al Cogul, després a Llerona, i per postres a Maarata. Té, beu, bonica; que deus tenir una set! Mentre que la dona de can Valls no empitjori i no hagi de

sortir a la nit... Au!, vina i atipa't, que ja t'ho has ben guanyat, ja. Fins demà, bonica"- I la mula, bo i remugant, girava el cap vers la cortina de sac per on desapareixia la Maria.

Al cap d'uns anys, el metge tenia quasi tota la clientela de la població, i per tant anà deixant la dels pobles veïns. No tenint necessitat de la mula, la va vendre a can Lacambra, per ésser destinada a vares, a un dels carros que amb un tir de sis matxos anaven des de Barcelona a buscar aram a la farga que hi havia més amunt de Vic.

Cada setmana passava dues vegades pel poble: el dilluns, cap a Vic, i el divendres, de retorn, cap a Barcelona. Quan la mula passava per davant de la casa del metge, girava el cap vers el portal pel qual tantes vegades havia entrat i sortit. Els de cal metge, si es trobaven al portal, entraven a la casa; els feia pena, deien. Però la Maria, des del pati escoltava amb el cor oprimat, entre els sotracos del carro i el grinyol dels frens, el cop de fuet seguit d'un "Ollaooooó..." cridat pel carreter perquè la filera de matxos quedés ben tibant i evitar l'encallament del carro en el gual del torrent de can Pere-Brau.

Feia dies que plovia. El carrer estava enfangat, i les roderes ben marcades.

Quan el matxo del davant va arribar al gual de can Pere-Brau, el carreter es va posar el dit xic de la mà dreta de través, en forma de ganxo, dintre de la boca, i va etzibar un xiulet que devien sentir-lo des de l'altra banda de la riera: tots els animals varen aturar-se. Aleshores va apretar els frens, i, a més posà la galga collada al botó de la roda. Va caminar fins a la punta de la llarga filera, tot arrencant-la, i als crits d'"Arri,

Ollaooooó..." tots els animals varen arrencar alhora clavant els cascots en el fang com si furguessin la terra, que llançava guspises de foc en colpejar la grava les ferradures.

En arribar el darrer matxo davant de vares dintre del gual, el carreter va agafar la mula per les regnes, però ja no va poder evitar que el pes del carro la fes relliscar de les quatre potes, i caigué de costat, arrossegant-la per terra, fins a la vorera de la cantonada.

El soroll de la topada i els crits del carreter feren sortir els veïns, els quals varen comprovar que el pobre animal s'havia trencat una pota.

Deslliurada dels guarniments que la subjectaven als braços del carro, entre uns quants homes l'arrossegaren uns passos, i el carreter va demanar que avisessin el manescal per sacrificar-la.

De cop s'obrí pas la Maria. Sense fer cas de la gent, s'agenollà al fang i agafà el cap de la mula, la qual, fiblada pel dolor, tenia estremiments que li rinxolaven la pell.

-Bonica! Què t'ha passat, filla meva?

I la mula li frega el morro per la cara.

-Pobreta! Tu dévies pensar que no t'estimava, perquè no sortia a veure't mai, quan passaves. Bufona! Jo sé que giraves el cap per veure'm; que era a mi que buscaves, que...

-Maria! Au, surt d'aquí-digué una veïna arrancant-la del costat de la mula.

I se l'endugué amb sanglots que trencaven el cor, i que féu que la mula girés el cap vers cal metge, per darrera vegada.

Pocs dies després, la Maria tornava a les muntanyes del Serrat de Sant Quirze. Qui sap si a prodigar el doll de sentiments que hi havia en la seva ànima als arbres, o als rocs de la cinglera.

FONTS DOCUMENTALS I BIBLIOGRAFIA

Publicacions en les què col·laborà Andreu Dameson

El Xàfec (La Garriga), *La Gralla* (Granollers), *El Farell* (Caldes de Montbui), *l'Esquella de la Torratxa*, *La Campana de Gràcia i Teatre Català* (Barcelona), *Le Sourire i Le Miroir* (França), *La Novela del Día*³⁴, *La Acción*, *Diario de Plata*, *El Plata*, *La Nación*, *La República*, *La Argentina*, *Olímpia*, *Comedia*, *El Hogar*, *Saber Vivir*, *Los Anales de Buenos Aires*, *Argentina*, *Caras y Caretas*, *Novayorkina*, *Enciclopèdia Jackson*, *Atlàntida*, *Crítica i Ressorgiment*.

Inventari provisional de caricatures i retrats (diferents estils)

Joan Bta. Blancafort, Fèlix Fages, Josep Dalmau, José F. Uriburi, Leopoldo Melo, Federico Cantoni, Gandhi, Francesc Macià, Cambó, Bernard Shaw, Eleonor Dusse, Anatole France, Hitler, Lluís Companys, Niceto Alcalá Zamora, Hindenburg, Perón, Pedro Eugenio Aramburu, Ventura Gassol, Àngel Guimerà, Valentí Dameson Martí, Apel·les Mestres, Josep Tarradellas (2), Dolores Ibarruri, Mussolini, Comorera, Negrín, Julio Álvarez del Vayo, Marlene Dietrich, Irujo, Agustín P. Justo, General Miaja, Joan Garcia Oliver, Antoni Mª Sbert, Ricardo Rojas, Durruti, Indalecio Prieto, Joan Crawford, Coronel Enrique Pilotto, Lola Membrives, Vicente Gallo, Narcís Oller, J. Lleóart Nart, Pau Casals (2), Hipòlit Nadal i Mallol, Josep Aymerich, Lenin, Clemenceau, Santiago Russiñol, Nicolás Repetto, Manuel Azaña, Ramon Mas, Max Jacob, Georges Braque, General Vicente Rojo, Jaume Pahissa, Monseñor d'Andrea, Leon Blume, Delfor Cabrera, Angel S. Ardaiz, Manolo Hugué, Ricardo Rojas, Ramsay Macdonald, Constancio C. Vigil, Eduardo S. Laurencena, Fernando Fontana, Ernest Bosch, Lisandro de la Torre, Julián J. Bernat, Matías G. Sánchez Sorondo, Alfredo J. Vercelli, Albert Barceló, Gabriel Terra, Federico Garcia Sanchiz, Octavio S. Pico, Lionel Aguirre, Jaume Miravittles, Antonio Aguirre, Àngel Osorio Gallardo, Largo Caballero, Artemi Aiguader, Amador Garrell, Capità Franco, Manuel Fontdevila (2), Enric Lluelles, Trotsky.

BIBLIOGRAFIA

AVIÑOÀ, Xosé. Jaume Pahissa, un estudi biogràfic i crític / (inèdit).

BALCELLS, Josep M. Revistes dels catalans a les

Amèriques (Repertori de 230 publicacions des de 1831). Comissió del Cinquè Centenari del Descobriment d'Amèrica. Generalitat de Catalunya (Dept. de Presidència). Barcelona, 1988.

BENZÉKRY, Albert. Història Gràfica de la Garriga / La Garriga, 1985.

La Garriga dia a dia (2 vols) / La Garriga, 1994.

Diccionari dels catalans d'Amèrica (Contribució a un inventari biogràfic, toponímic i temàtic) ; Vol II (Cl-li). Comissió Amèrica i Catalunya 1992. Generalitat de Catalunya (Dept. De Presidència). Curial Edicions Catalanes. Barcelona, 1992.

MAURÍ, Josep. Història de la Garriga. La moderna vila de la Garriga (vol.III) / Barcelona, 1954 (reed. 1980).

ROCAMORA, Joan. El Casal de Catalunya a Buenos Aires (Catalans a l'Argentina) / Curial Edicions Catalanes. Barcelona, 1991.

Catalanes en la Argentina (En el centenario del Casal de Catalunya) /

Fonts hemerogràfiques**1915-1940[****EL XÀFEC**

Núm.27 [29-8-1915], portada ; núm.28 [12-9-1915], portada i pp. 2-3 ; núm.29 [26-9-1915] ; portada ; núm.31 [24-10-1915], portada ; núm.32 [7-11-1915], portada ; núm.33 [21-11-1915], portada ; núm.34 [5-12-1915], portada ; núm.35 [18-12-1915], portada ; núm.36 [9-1-1916], portada ; núm.37 [13-2-1916], portada.

L'ESQUELLA DE LA TORRATXA

Núm.2357 [9-5-1924], p.284 ; núm.2362 [13-6-1924] ; p.360 ; núm.2363 [26-6-1924] , p.378 ; núm.2364 [27-6-1924], p.388 ; núm.2366 [11-7-1924], p.425 ; núm.2370 [8-8-1924], portada ; núm.2372 [10-8-1924], p.523 ; núm.2373 [29-8-1924], p.548 ; núm.2374 [5-9-1924], pp.555,561 i 563 ; núm.2375 [12-9-1925], pp.572 i 576 ; núm.2376 [19-9-1924], p.588 ; núm.2377 [26-9-1924], p.609 ; núm.2378 [3-10-1924], p.619 ; núm.2382 [30-10-1924], pp.693 i 695 ; núm.2384 [14-11-1924], p.731 ; núm.2386 [28-11-1924], pp.760 i 764 ; núm.2388 [12-12-1924], pp.788 i 793 ; núm.2389 [19-12-1924], p.808 ; núm.2390 [24-12-1924], p.821 ; núm.2392 [9-1-1925], pp.860, 863 i 866 ; núm. 2401 [13-3-1925], pp. 173 i 181 ; núm.2402 [20-3-1925], p.194.

³⁴ Totes les publicacions que segueixen són editades a l'Argentina, incloent-hi les de nomenclatura catalana.

LA GRALLA

- Núm.219 [30-8-1925], portada. Facsimil de la portada del Programa Anunciador de la Casa Garrell, original d'Andreu Dameson.
- Núm.220 [13-9-1925], p.12. Caricatura de Manuel Fontdevila, per Andreu Dameson
- "Exposició Dameson" / Núm.221 [20-9-1925], pp.9-10
- DAMESON, Andreu. "La dactilògrafa" / Núm.232 [6-12-1925], p.8.
- Núm.250 [11-4-1926], p.9. Caricatura del comandant Franco, per Andreu Dameson.
- "Exposició Dameson" / Núm.266 [1-8-1926], p.11.
- "Exposició Dameson" / Núm.267 [8-8-1926], p.5.
- DAMESON, Andreu. "Definició de la caricatura" / Núm.269 [29-8-1926], p.7.
- Núm.271 [12-9-1926], pp.4-5. Facsimil de la coberta del Programa Anunciador de la Casa Garrell i caricatures, per Andreu Dameson.
- Núm.274 [31-10-1926], portada. Caricatura de Manuel Fontdevila, per Andreu Dameson.
- Núm.275 [10-11-1926], p.7. Caricatura d'Enric Lluelles, per Andreu Dameson.
- DAMESON, Andreu. "Boxa casolana" / Núm.297 [13-3-1927], p.7.
- "Notes i Comentaris" / Núm.306 [15-5-1927], portada
- "Andreu Dameson" / Núm.386 [23-12-1928], portada.
- DAMESON, Andreu. "Honor camperol. Conte argenti" / Núm.396 [10-3-1929], p.10.
- "Els nostres bons amics" / Núm.423 [29-9-1929], portada.
- OLLER, Narcís. "El Vaillet del Pa" / Revista Catalunya núm.1 [10-1930], pp.4-5 ; il·lustracions d'Andreu Dameson.
- "Santa Cecília" / Revista Catalunya núm.3 [12-1930], p.23.
- "Llibres, Llibres, Llibres ! L'obra lírica de López-Picó" / Revista Catalunya núm.6 [3-1931], p.2 ; caricatura d'Amador Garrell, per Andreu Dameson.
- La Gralla núm.504 [24-5-1931], p.9 ; caricatura d'Amador Garrell, per Andreu Dameson.
- PUIG, Vicenç. "El caricaturista Andreu Dameson" / Revista Catalunya núm.12 [9-1931], pp.16-17
- "El ciutadà Dameson" / La Gralla núm.523 [18-10-1931], portada.
- "Andreu Dameson, torna" / La Gralla núm.536 [24-1-1932], portada.
- "Petites Cròniques. Andreu Dameson" / La Gralla núm.559 [3-7-1932], p.6.
- MIQUEL i Macaya, Josep. "Andreu Dameson. Un caricaturista garriguenc" / La Gralla núm.564 [7-8-1932], p.6.
- "Andreu Dameson, campió" / La Gralla núm.587 [12-2-1933], portada.
- MIQUEL i Macaya, Josep. "El cas Dameson" / La

Gralla núm.589 [26-2-1933], pp.7-8.

- El Congost núm.1 [26-2-1933], portada.
- "Andreu Dameson, fill predilecte de la Garriga" / La Gralla núm.590 [5-3-1933], portada.
- "A honor d'Andreu Dameson" / La Gralla núm.591 [12-3-1933], portada.
- "Homenatge merescut" / El Congost núm.2 [12-3-1933], portada i p.3.
- "De l'homenatge a Andreu Dameson" / El Congost núm.3 [20-3-1933], p.2.
- R. "L'exposició de dibuixos i caricatures d'Andreu Dameson" / El Congost núm.16 [1-10-1933], p.2
- Revista Catalunya núm.41 [2-1934], p.23
- "Fets i comentaris. Exposició de pintura" / El Congost núm.63 [29-9-1935], p.3.
- COMA i Soler, V. "Dues exposicions a la Garriga" / El Congost núm.64 [13-10-1935], p.10

1940-1996

- FÀBREGAS, Xavier. "Aquells Cent Bitllets" / Revista Catalunya [4-1940], pp.24-25 ; dibuixos d'Andreu Dameson.
- MATALONGA, Pere. "Hores de l'exili. Catalunya pel món" / Revista Catalunya [9-1940], p.8 ; il·lustració d'Andreu Dameson.
- LLORCA, Vicenç. "Contes Dominicans. Pere i l'amiga mulata" / Revista Catalunya [9-1940], p.22 ; il·lustracions d'Andreu Dameson.
- DAMESON, Andreu. / Revista Catalunya [10-1940], portada.
- SACS, Joan. "Margalida" / Revista Catalunya [10-1940], p.9 ; il·lustració d'Andreu Dameson.
- "Dades biogràfiques de Lluís Companys i Jover" / Revista Catalunya [11-1940] ; caricatura d'Andreu Dameson.
- MURIÀ, Anna. "Fantasia nocturna" / Revista Catalunya [4-1941], pp.6-7 ; il·lustracions d'Andreu Dameson.
- GUANSÉ, Domènec. "Ruta d'Amèrica" / Revista Catalunya [4-1941], pp.9-10 ; il·lustracions d'Andreu Dameson.
- LLORCA, Vicenç. "Contes Dominicans. Màgia" / Revista Catalunya [11-1941], p.12 ; il·lustració d'Andreu Dameson.
- DAMESON, Andreu. "Festa de la Cançó Catalana" / Revista Ressorgiment núm.310 [5-1942], p.5051, text i cartell premiat, pel mateix autor.
- MURIÀ, Anna. "Epilieg" / Revista Catalunya [7-1942], pp.4-5 ; il·lustracions d'Andreu Dameson.
- "Notícies" / Revista Ressorgiment núm.318 [1-1943], p.5180.
- BANDRANAS, Palà, M. "Estela" / Revista Catalunya [2-1943], p.10 ; il·lustració d'Andreu Dameson.
- CASANOVA, Jordi. "Dameson o la gràcia feta paraula" / Revista Ressorgiment núm.321 [4-1943], p.5227.

- DAMESON, Andreu. "Pàgina viscuda. Quarant dies de permís" / Revista Ressorgiment núm.323 [6-1943], p.5259.
- DAMESON, Andreu. "Una cosa és Déu i Altra la Verge" / Revista Catalunya [6-1943], p.7 ; text i dibuix del mateix autor.
- DAMESON, Andreu. "Dos amics" / Revista Catalunya [8-1943], pp.21 i 26 ; text i dibuix del mateix autor.
- "Notícies. Conferència d'Andreu Dameson" / Revista Ressorgiment núm.325 [8-1943], p.5297.
- "Notícies. Conferència d'Andreu Dameson" / Revista Ressorgiment núm.326 [9-1943], p.5313.
- DAMESON, Andreu / Revista Ressorgiment, 1944 ; portada de l'esmentat autor tot l'any.
- DAMESON, Andreu. "Un batlle de la Garriga" / Revista Catalunya [2-1945], pp.7-8 ; conte i dibuix del mateix autor.
- "Les quatre cordes poètiques de Verdaguer. La lírica" / Revista Catalunya [5-1945], p.5 ; dibuix d'Andreu Dameson.
- DAMESON, Andreu. "L'Escola de Céret" / Revista Catalunya [11-1945], p.5 ; text i dibuix del mateix autor.
- "Notícies" / Revista Ressorgiment núm.360 [7-1946], p.5857.
- QUART, Pere. "Oda a Barcelona" / Revista Catalunya [12-1946], pp.24-25 i 38 ; il·lustració d'Andreu Dameson.
- DAMESON, Andreu. "Estampa de la Garriga : els caçadors" / Revista Ressorgiment núm.392 [3-1949], pp.6358-6359.
- DAMESON, Andreu. "La Mula del metge" / Revista Ressorgiment núm.399 [10-1949], pp.6468-6469.
- "Homenatge" / Revista Ressorgiment núm.401 [12-1949], p.6498.
- MUNTANER i Martí, E. "Andreu Dameson" / Revista Ressorgiment núm.405 [4-1950], p.6565.
- DAMESON Aspa, Andreu. "Història de la Garriga" / Revista Ressorgiment núm.414 [1-1951], pp.6707-6708.
- "Notícies. Conferències" / Revista Ressorgiment núm.419 [6-1951], p.6791.
- "Notícies. Nomenament" / Revista Ressorgiment núm.428 [3-1952], p.6937.
- DAMESON, Andreu. "La Garriga, 1915" / Revista Ressorgiment núm.428 [3-1952], p.6964.
- "Notícies" / Revista Ressorgiment núm.445 [8-1953], p.7173.
- "Notícies" / Revista Ressorgiment núm.446 [9-1953], p.7188.
- DAMESON, Andreu / Revista Ressorgiment, 1954 ; portada de l'esmentat autor tot l'any.
- CASANOVA, Jordi. "Glosa tardana a Andreu Dameson" / Revista Ressorgiment núm.460 [11-1954], pp.7410-7411.
- "Els Festivals de Prada" / Revista Catalunya [5-1955], p.1 ; il·lustració d'Andreu Dameson.
- "El Llibre Blanc de Catalunya" ; "Carta de Pau Casals" / Revista Catalunya [12-1955], p.3 ; il·lustració d'Andreu Dameson.
- DAMESON, Andreu. "Història de la Garriga" / Revista Ressorgiment núm.477 [4-1956], p.7679.
- "5è aniversari del Club Català de Córdoba" / Revista Ressorgiment núm.478 [5-1956], pp.7697-7698 ; programa amb dibuix al·legòric, per Andreu Dameson.
- "Notícies. Activitats d'artistes catalans. Andreu Dameson" / Revista Ressorgiment núm.479 [6-1956], p.7710.
- NADAL i Mallo, Hipòlit. "Unes paraules del director" / Revista Ressorgiment núm.481 [8-1956], p.7741 [pàgines extraordinàries en commemoració dels 40 anys de Ressorgiment] ; caricatura d'Andreu Dameson.
- COSTA, Dalmau. "A l'amic Pol, germà de l'ànima" / Revista Ressorgiment núm.481 [8-1956], p.7743 [pàgines extraordinàries en commemoració dels 40 anys de Ressorgiment] ; dibuix d'Andreu Dameson.
- COSTA, Antoni. "Tota una vida" / Revista Ressorgiment núm.481 [8-1956], p.7747 [pàgines extraordinàries en commemoració dels 40 anys de Ressorgiment] ; dibuix d'Andreu Dameson.
- "Celebració del quarantè aniversari de <<Ressorgiment>>" / Revista Ressorgiment núm.482 [9-1956], pp.7764-7765.
- DAMESON, Andreu. "Discurs d'ofrena" / Revista Ressorgiment núm.482 [9-1956], pp.7766-7767.
- DAMESON, Andreu. "A Josep Maurí-Serra. Historiador de la Garriga" / Revista Ressorgiment núm.485 [12-1956], p.7818.
- DAMESON, Andreu / Revista Catalunya, abril de 1957 a febrer de 1958 ; portada per l'esmentat autor.
- DAMESON, Andreu. "L'Onze de Setembre" / Revista Catalunya [10-1958], pp.2-5.
- "Acte recordatori de Lluís Companys" / Revista Catalunya núm.71 [11-1959]
- "Jocs Florals de la Llengua Catalana" / Revista Catalunya núm.75 [3-1960]
- "Jocs Florals de la Llengua Catalana" / Revista Catalunya núm.82 [10-1960]
- DAMESON, Andreu / Revista Ressorgiment, 1962 ; portada de l'esmentat autor tot l'any.
- DAMESON, Andreu. "La Mula y María" / La Prensa [31-10-1965 ; Secciones ilustradas de los domingos]
- "Notícies. Literària" / Revista Ressorgiment núm... [11-1965] ; p.9497.
- DAMESON, Andreu / Revista Ressorgiment, 1966 ; portada de l'esmentat autor tot l'any.
- DAMESON, Andreu. "Dissabte de Glòria" / Revista Ressorgiment núm.608 [3-1967], p.9748.
- "Des de l'Argentina" / Full Parroquial de la Garriga núm.387 [29-6-1967], p.18.
- DAMESON, Andreu. "La mort de Josep Maurí" / Full Parroquial de la Garriga núm.387 [29-6-1967], p.18.
- DAMESON, Andreu. "Pepa !" / Revista Ressorgiment

núm... [10-1967], p.9862

- Revista Ressorgiment núm..... [4-1968], p.9961

- Revista Ressorgiment núm..... [5-1968], p.9975.

- Revista Ressorgiment núm..... [6-1968], p.9994.

- SOLÀ I Dachs, Lluís. "Andreu Dameson. Dibuint" /

L'Avenç núm.. ; pp.63-66

- DD.AA. "La Generalitat recupera 5.000 fotos que

Franco requisó" / El Periódico de Catalunya (Tema del Dia), 15 d'abril de 1990.

- GARRELL, Amador. "Dameson, fill predilecte de la Garriga" / El 9 Nou (Cultura i Espectacles), 19 de gener de 1996.

Col·leccions particulars

Andreu Jaume Dameson-Junon

Família Dameson-Bachs

Família Dameson-Font

Família Dameson-Prior

Família Gubern-López

Amador i Esteve Garrell

Lluís Solà Dachs

Procedència de les fonts

Arxiu-hemerote Saraueta (La Garriga)

Arxiu Fundació Maurí (La Garriga)

Ajuntament de la Garriga, registre civil

Arxiu-hemeroteca Mora (Granollers)

Biblioteca Can Pedrals (Granollers)

Biblioteca de Catalunya (Barcelona)

Arxiu Nacional de Catalunya (Sant Cugat del Vallès ;

Fons Macià i Fons Ventura Gassol)

Obra Cultural Catalana (Buenos Aires)

**ANALECTA D'HISTÒRIA
GARRIGUENCA**

DIRECTOR

Joan Hernandes i Oliveres

CONSELL DE REDACCIÓ

Jaume Oliver Bruy
Sílvia Vilarrasa i Andreu
Anna Amador i González
Ricard Casadesús i Castro

EDITA

CENTRE D'ESTUDIS HISTÒRICS
GARRIGUENC

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ

Banys, 35-37
telf. 871 49 70 FAX 871 64 54
08530-LA GARRIGA

IMPRESSIÓ

AQUÍ, LA GARRIGA

Dipòsit legal B-31461-95

Aquest número
d'**ANALECTA d'Història Garriguenca**,
ha estat subvencionat per la Regidoria de Cultura de
l'Ajuntament de la Garriga

ANALECTA D'HISTÒRIA GARRIGUENCA
no es responsabilitza necessàriament de l'opinió
que expressin els articles signats.